



GÖTEBORGS UNIVERSITET  
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

# ”Att älska någon annans barn”

En kvalitativ studie om familjehemsföräldrars upplevelser vid  
fosterbarnsplacering

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp  
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits  
Kandidatnivå  
HT 2014  
Författare: Alexandra Ottosson och Emelie Kylefalk  
Handledare: Emma Sorbring

# Abstract

**Titel:** Att älska någon annans barn – En kvalitativ studie om familjehemsföräldrars upplevelser vid en fosterbarnsplacering.

**Författare:** Alexandra Ottosson och Emelie Kylefalk

**Nyckelord:** Familjehem, familjehemsföräldrar, fosterbarn, separation, anknytning

## Sammanfattning

Syftet med denna studie är att utifrån familjehemsföräldrars berättelse kunna förstå hur de upplever sitt uppdrag som familjehemsförälder, från barnets anländande till uppdragets avslut. Våra frågeställningar är: *Hur ser familjehemsföräldrarna på de emotionella banden till det placerade barnet? Hur upplever familjehemsföräldrarna det när ett uppdrag påbörjas? Hur upplever man tiden som familjehemsförälder? Hur upplever familjehemsföräldrarna det när ett uppdrag avslutas?*

Åtta semistrukturerade intervjuer utfördes med familjehemsföräldrar som upplevt både ett anländande och en separation med ett eller flera fosterbarn. Familjehemsföräldrarna som intervjuades utgjordes av sju kvinnor respektive tre män i åldrarna 35-70 år. Kontakten med informanterna togs främst genom familjehemssekreterare men också genom andra kontakter. För att förstå vår empiri använde vi oss utav de teoretiska perspektiven anknytningsteorin och KASAM samt av begreppet smekmånad.

Studiens resultat visar att familjehemsföräldrarna oftast får nära och starka relationer med fosterbarnen. Man ser fosterbarnen som en i familjen, men det finns dock emotionella skillnader mellan fosterbarnen och de biologiska barnen. Man ansåg också att det var roligt och spännande att ta emot en ny individ in i familjen och att första tiden var som en smekmånad. Vid anländandet kunde man även känna en oro över om man kommer att kunna knyta an till fosterbarnet och vad fosterbarnet skulle tycka om dem som familjehemsföräldrar. Familjehemsföräldrarna såg sin egen roll som något meningsfullt och berättade att uppdraget har gett dem en mening med livet. Många uppgav att det bästa med att vara familjehem var att kunna bidra med något till fosterbarnen. När det var dags för avslut var det viktigt för familjehemsföräldrarna att avslutet var planerat, fosterbarnen var redo och att de vet att fosterbarnen kommer att få det bra. Detta gjorde i sin tur att separationen upplevdes som lättare. Mindre bra avslut hade varit när avsluten bl.a. var hastiga eller om man inte kunnat få till ett avslut. Var avsluten sämre upplevdes separationen till fosterbarnet som jobbigare.

Sammanfattningsvis upplevde familjehemsföräldrarna uppdraget som familjehem som roligt och spännande, men anser också att det finns en del som kan förbättras vid avsluten av uppdraget.

# Innehållsförteckning

<b>1</b>	<b>Inledning.....</b>	<b>1</b>
1.1	Historiskt perspektiv.....	2
1.2	Syfte.....	2
1.3	Frågeställning .....	3
1.4	Begreppsförklaringar .....	3
<b>2</b>	<b>Teori och begrepp.....</b>	<b>4</b>
2.1	Anknytningsteori .....	4
2.2	KASAM.....	5
2.2.1	Begriplighet .....	5
2.2.2	Hanterbarhet .....	6
2.2.3	Meningsfullhet.....	6
2.2.4	Stressorer .....	6
2.3	Smekmånad .....	7
<b>3</b>	<b>Tidigare forskning.....</b>	<b>8</b>
3.1	Anknytningen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn.....	8
3.2	Motiv till att bli ett familjehem.....	8
3.3	Hur ett familjehem påverkas.....	9
3.4	Upplevelsen av separationer.....	10
<b>4</b>	<b>Metod.....</b>	<b>12</b>
4.1	Val av metod.....	12
4.2	Litteratursökning .....	12
4.3	Intervjumetod .....	12
4.3.1	Urval och tillvägagångssätt .....	12
4.3.2	Intervjuguide .....	13
4.4	Etiska överväganden.....	13
4.5	Reliabilitet och validitet.....	14
4.6	Ansvarsområden .....	15
4.7	Förförståelse .....	16
4.8	Val av teori .....	16
4.9	Analysmetod.....	16
4.10	Metoddiskussion.....	17

4.11	Presentation av informanter .....	17
<b>5</b>	<b>Resultat och analys .....</b>	<b>19</b>
5.1	Relationen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn .....	20
5.1.1	Emotionella band .....	20
5.1.2	Fosterbarn som en del av familjen .....	23
5.2	Upplevelsen när ett barn anländer .....	25
5.2.1	Familjehemsföräldrarnas känslor vid anländandet .....	25
5.2.2	Första tiden som en smekmånad .....	26
5.2.3	Vikten av att fosterbarnen känner sig välkomna.....	27
5.3	Upplevelsen av tiden som familjehemsförälder .....	28
5.3.1	Familjehem som något meningsfullt.....	28
5.3.2	Vilken betydelse familjehemsföräldrarna har haft.....	29
5.3.3	Blivit bättre människor .....	30
5.3.4	Bekräftelse .....	31
5.4	Upplevelsen när ett uppdrag avslutas .....	32
5.4.1	Hur ett bra avslut ska se ut.....	32
5.4.2	Uppdrag som upplevts som negativa .....	33
5.4.3	När uppdraget har avslutats .....	35
5.4.4	Socialtjänstens roll vid avslut .....	36
<b>6</b>	<b>Avslutande diskussion .....</b>	<b>40</b>
<b>7</b>	<b>Referenslista .....</b>	<b>44</b>
	<b>Bilaga 1.....</b>	<b>46</b>
	<b>Bilaga 2.....</b>	<b>47</b>

# Tack!

Vi vill först och främst tacka alla fantastiska familjehemsföräldrar som deltagit i vår studie. Tack för att ni öppnade ert hem för oss och för att ni delade med er av era erfarenheter, livshistorier och upplevelser. Utan er hade den här studien aldrig kunnat bli av. Ni gör ett fantastiskt jobb och är guld värda.

Vi vill även tacka alla familjehemssekreterare från socialtjänsten i Borås och socialtjänsten Majorna-Linné samt Margareta Tovetjärn som hjälpt oss att komma i kontakt med alla familjehemsföräldrar. Tack för att ni lagt er tid och ert engagemang på oss och vårt examensarbete.

Vi vill även tacka vår handledare Emma Sorbring som stöttat och hjälpt oss under arbetets gång.

Sist, men inte minst vill vi tacka varandra för ett gott samarbete. Den glädje vi delat när det gått bra och den stöttning vi gett varandra när det gått sämre har gjort att vi lyckats genomföra det här examensarbetet på ett tillfredsställande sätt. Det har varit en fantastiskt rolig och lärorik resa vi gjort tillsammans.

Emelie Kylefalk och Alexandra Ottosson

# 1 Inledning

Ett familjehem tar emot barn och unga ”för stadigvarande vård och fostran” då dessa av någon anledning inte har möjlighet att bo kvar hemma hos sina biologiska föräldrar (Höjer 2001).

Under 2012 påbörjades i Sverige cirka 12 200 heldygnsinsatser för barn och unga enligt SoL och/eller LVU. Den 1 november 2012 var ungefär 20 800 barn och unga placerade med heldygnsinsatser enligt SoL och/eller LVU. Den vanligaste placeringen av dessa heldygnsinsatser var familjehem (Socialstyrelsen 2013a).

För att bli familjehem krävs ingen specifik utbildning, utan man anmäler sitt intresse om att bli familjehem till socialtjänsten. Därefter gör socialtjänsten en utredning, i form av samtal och intervju, om familjen är lämplig som familjehem. När familjen har fått klartecken får föräldrarna i familjen sedan gå en utbildning. (www.boras.se) Idag har man också observerat att det är brist på familjehem, vilket också gjort att trycket på de familjehem som finns idag är högt (Socialstyrelsen 2013b).

Tidigare forskning har ofta fokuserat på fosterbarnen och deras biologiska föräldrar medan familjehemmet har hamnat lite i skymundan trots att de ibland ställs inför barn med svår problematik (Andersson 2001; Edelstein, Burge & Waterman 2001; Höjer 2001). Att ta emot ett fosterbarn är en stor förändring för hela familjen, relationen mellan föräldrarna och relationen mellan biologiska barn och föräldrar kan förändras drastiskt. Påfrestningen i familjehemmet kan variera och det beror mycket på vilket barn som blir placerat och hur familjehemmet hanterar det (Höjer 2001).

Denna studie har som ambition att förklara hur familjehemsföräldrar upplever uppdraget som familjehem. Ett mål med studien är att kunna förstå helheten av familjehemsföräldrars upplevelse kring uppdraget. Det har inte lagts något fokus på de biologiska barnens upplevelse då det inte har någon relevans för syftet i den här studien. Vi är dock medvetna om att det finns biologiska barn i många av våra informanternas familjer och att de i högsta grad blir påverkade av att ett nytt barn anländer till familjen (Höjer 2001). Vi kommer dock att beröra de biologiska barn i studien då dem ibland tas upp i familjehemsföräldrarnas berättelse. Något annat som inte kommer beröras är de biologiska föräldrarnas och socialtjänstens upplevelser. Fosterbarnens upplevelser kommer upp genom familjehemsföräldrarnas berättelser men är ingenting som vi har fokus på.

Uppsatsen börjar inledningsvis med att beskriva vad studien kommer att handla om samt vad syftet och frågeställningarna är. Därefter kommer de valda teorierna att presenteras i olika stycken. Det är teorier som är relevanta för den här studien och som kan hjälpa oss att svara på syftet och frågeställningarna. Vidare kommer tidigare forskning att redovisas. I kapitlet därefter redogörs hur studien genomförts samt vilka metoder som använts. Här presenteras även våra informanter. I nästa avsnitt kommer det insamlade materialet att sammanställas samt analysen av detta att redogöras. Hur vi valt att strukturera upp resultat- och analysdelen förklaras utifrån en modell. Slutligen kommer en sammanfattning av vårt insamlade material samt en redogörelse av de slutsatser vi dragit.

## 1.1 Historiskt perspektiv

I Sverige instiftades de första barnavårdslagarna år 1902. Den första var *lagen om fosterbarnsvård*. Denna lag fick dock mycket kritik för dess brister och att den endast gällde för barn under sju år. Man menade att lagen innehöll för stora inskränkningar och lagen ansågs vara alltför begränsad då även äldre barn var i behov av fosterbarnsvård (Höjer 2001). Redan samma år kom *lagen om vård av vanartade och i sedligt avseende försummade barn* (Höjer 2001). Nu omfattades även barn under 15 år av lagen och samhället kunde även placera barnet i en fosterfamilj mot föräldrarnas vilja om barnet var vanartat eller i sedligt avseende försummat. Dock var denna lagen främst till för att förebygga brott och inte för att skydda barnen från missförhållanden (Höjer 2001).

Med nästa barnavårdslag, som kom år 1924, blev det stora förändringar. Nu fastställdes att alla kommuner skulle ha en egen barnavårdsnämnd. Åldersgränsen höjdes till 16 år och för första gången kunde samhället träda in om ett barn far illa utan att behöva ha föräldrarnas godkännande. Skillnaden man kunde se på denna lag jämfört med tidigare var att fokus låg på individen och att man skulle söka efter orsaken till problemet hos individen och inte hos samhället som var vanligare vid sekelskiftet. Fortfarande fanns det väldigt få socialarbetare. Istället hade läkarna stort inflytande på barnavårdsarbetet. Under 40- och 50-talet ökade antalet socialarbetare och istället för en medicinsk inriktning fick den psykodynamiska teorin stort inflytande. Detta ledde till att fokus flyttades från de äldre barnen till de yngre. 1960 kom en ny barnavårdslag som innehöll bestämmelser om det allmännas skyldighet till att agera om ett barn far illa (Höjer 2001). Den stora skillnaden var att man hade större fokus på de allra yngsta och äldsta barnen som nu även innefattade ungdomar mellan 18 och 21 år (Vinterhed 1985).

1980 antogs den nya socialtjänstlagen (1980:620) och ersatte den tidigare barnavårdslagen från 1960 ([www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)). Med denna lag tog man avstånd till det tidigare samhällsnyckelperspektivet för att istället ha mer fokus på ansvaret för att barnen ska må bra (Höjer 2001). Man tog även avstånd ifrån "prognos-tänkandet" som fanns i tidigare barnavårdslagar, dvs. att "dåliga" hemförhållanden automatiskt ledde till en "dålig" prognos för barnet som välfungerande samhällsmedborgare. Ytterligare en skillnad var att tyngdpunkten i socialtjänsten förflyttades från hur arbetet skulle utföras till att istället handla om innehållet i insatserna som skulle utföras (Höjer 2001).

Socialtjänstlagen gjordes sedan om år 2001 (2001:453) och det är i dagsläget den som gäller för placering i familjehem. År 1990 ersatte LVU, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen med samma namn från 1980 som ingick i SoL (1982:620) (ne.se). Denna lag är till skillnad från socialtjänstlagen ingen rättighetslag utan en tvångslagstiftning.

## 1.2 Syfte

Syftet är att utifrån familjehemsföräldrars berättelse kunna förstå hur de upplever sitt uppdrag som familjehemsförälder, från barnets anländande till uppdragets avslut.

### 1.3 Frågeställning

- Hur ser familjehemsföräldrarna på de emotionella banden till det placerade barnet?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna det när ett uppdrag påbörjas?
- Hur upplever man tiden som familjehemsförälder?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna det när ett uppdrag avslutas?

### 1.4 Begreppsförklaringar

*Upplevelse:* Med upplevelse menar vi dels familjehemsföräldrarnas emotionella upplevelse där vårt huvudsakliga fokus kommer att ligga, dels familjehemsföräldrarnas mer praktiska upplevelser samt andra åsikter de har kring sitt uppdrag.

*Barn:* Med barn avses varje människa under 18 år. (SoL 1 kap. 2 §)

*Fosterbarn:* Vi utgår från familjehemsplacerade barn som av någon anledning inte kan bo kvar i sin ursprungsfamilj. Ovan beskrevs hur barn i den här studien räknas som över 18 år. Vi är dock medvetna om att familjehemsplaceringen i vissa fall inte behöver avslutas när barnet fyller 18 år utan även kan pågå efter detta. Det har inte gjorts någon skillnad på hur länge de bott i familjehemmen då vi inte ser att det skulle ha relevans för vårt syfte. I studien innefattar både barn som har placerats enligt SOL 4 § och LVU 2 § och 3 §. I uppsatsen har vi valt att inte använda oss utav benämningen familjehemsbarn, på grund av att vi ska slippa upprepa oss i samband med när vi skriver om familjehemsföräldrar.

*Biologiska barn:* När vi pratar om de biologiska barnen i familjehemmen är det en benämning på de biologiska barn och/eller adoptivbarn.

*Familjehemsföräldrar:* Med familjehemsföräldrar menar vi föräldrar som har valt att bli ett familjehem. I vår studie har vi inte gjort någon skillnad på våra informanter när det kommer till kön utan vi ser män och kvinnor som likvärdiga i rollen som familjehemsförälder. Det har heller inte gjorts någon skillnad när det gäller antal år man varit familjehemsförälder då vi inte ser att det påverkar vårt syfte nämnvärt. När vi skriver huruvida familjehemmet påverkas av att ett fosterbarn anländer till ett familjehem, syftar vi här på familjehemsföräldrarna och deras upplevelse.



## 2 Teori och begrepp

### 2.1 Anknytningsteori

Under 1940-talet hade man stora problem med hemlösheten bland barn och försökte därför hitta lösningar på detta samhällsproblem. WHO vände sig till psykoanalytikern John Bowlby för hjälp med att sammanställa kunskapen om hemlösa barn och vad som kunde göras för att förbättra deras situation. Bowlby poängterade föräldrarnas betydelse för ett barns personliga utveckling och hur tidiga separationer från dessa föräldrar innebar stora risker för barnen. Detta fick stort genomslag och gjorde att Bowlby kunde fortsätta sin forskning kring tidiga separationers påverkan på barn (Bowlby 1994). Han började samarbeta med makarna James och Joyce Robertson som fick i uppdrag att studera barn på sjukhus- eller barnhemsvistelser. Dessa barn hade varit utsatta för separationer från sina föräldrar och utifrån makarna Robertsons inspelade filmer såg man tydligt hur starkt separationerna påverkade dessa barn, speciellt barn i tidig ålder. Detta var startpunkten för anknytningsteorin som Bowlby år 1960 presenterade i första delen av *Attachment and Loss* (Bowlby 1994).

Anknytningsteorin förklarar hur den tidiga relationen mellan barnet och den primära omsorgspersonen påverkar barnets personlighetsutveckling och på så sätt får betydelse under hela dennes framtida liv (Bowlby 1994). Barnet är därför beroende av ett nära samspel med sin omsorgsperson för att kunna utvecklas till en frisk och välmående vuxen. Denna omsorgsperson behöver nödvändigtvis inte vara den biologiska föräldern utan kan vara en annan vuxen person i barnets närhet som ger barnet den primära omsorgen och tryggheten. Utifrån ett flertal enskilda händelser som barnet varit med om, skapar denne sig ett generaliserat minne om hur det brukar vara. Detta kallar Bowlby för *inre arbetsmodeller* och innebär att barnet inte bara kopplar den generaliserade minnesbilden till vad som hänt, utan också kan förutse vad som kommer att hända. Barnet skapar sig på så sätt mentala representationer utifrån de upplevelser den varit med om, vilket den sedan gör om till att gälla allt den är med om (Broberg, Almqvist & Tjus, 2003). Bowlby (1994) pratar inte bara om att man har ett anknytningsbeteende under de tidiga åren, utan menar på att vi knyter an under hela livet – från vaggan till graven. Sammanfattningsvis går anknytningsteorin ut på att människan behöver andra människor för att överleva.

Medan barn har, som vi beskrivit ovan, ett medfött anknytningsbeteende gentemot sin primära omsorgsperson, har den vuxna istället ett omsorgsbeteende gentemot barnet. I de flesta fall kommer detta omsorgsgivande naturligt för den vuxne genom att de reagerar på barnets känslor, tröstar och ser de behov som barnet har. I mer sällsynta fall sker inte detta omsorgsgivande naturligt för den vuxne vilket innebär att barnet inte kan lita på att den vuxne finns där för att besvara barnets behov (Broberg et al 2003). Det är när det finns stora brister i omsorgsbeteendet eller när det inte infinner sig alls hos föräldern som det ofta kan bli tal om ett omhändertagande av barnet. Det är här familjehemmen kan kopplas in som en kompletterande familj och därmed ta över omsorgen över barnet. Önskemålet är nu att barnet ska kunna knyta an till sina familjehemsföräldrar, liksom att familjehemsföräldrarna ska knyta an och kunna älska barnet (Höjer 2001).

Beroende på vad barnet får för anknytning till sina omsorgspersoner, kan det senare spela roll för hur denne i vuxen ålder själv har för omsorgsbeteende mot sina barn (Broberg et al 2003).

Den primära omsorgspersonen ska utgöra en *trygg bas* för barnet eller ungdomen. Med trygg bas, som är ett av de mest centrala begreppen i anknytningsteorin, menar Bowlby att barnet ska veta att föräldern finns där som en trygg hamn att vända sig till om något skulle kännas skrämmande. Samma gäller tonåringen när denne ska ge sig ut i världen, flytta hemifrån eller på annat sätt bryta sig loss från familjen. Att barnet eller ungdomen har tillit till att omsorgspersonen alltid ska finnas där för den och att de kan ge det barnet/ungdomen behöver, menar Bowlby utgör en trygg bas (Bowlby 1994).

I den här studien kommer anknytningsteorin huvudsakligen att användas för att analysera familjehemsföräldrarnas relation till fosterbarnet. Vi kommer därför inte använda teorin så mycket för att förklara hur barnet lyckas knyta an till den vuxna, vilket är teorins ursprungliga syfte.

## 2.2 KASAM

Aaron Antonovsky studerade år 1970 hur israeliska kvinnor i olika etniska grupper hade hanterat och anpassat sig till klimakteriet. De frågade, av okänd anledning, om kvinnan hade varit i koncentrationsläger. Resultatet han fann var häpnadsväckande när de kvinnor som svarat ja jämfördes med en kontrollgrupp. I kontrollgruppen var det 51 % som var vid ganska god allmän psykisk hälsa jämfört med 29 % av de som överlevt koncentrationsläger. Dessa kvinnor hade dessutom levt som flyktingar och sedan kommit till ett nytt land som varit i krig tre gånger under den tiden. Han fann det omvälvande att trots att de hade varit med om så mycket kunde de fortfarande vara vid tillfredsställande hälsa. Han formulerade sedan den salutogena modellen som handlar om att se hälsans ursprung. För att sedan kunna identifiera generella motståndsrresurser (hur man står emot påfrestningar) utvecklade Antonovsky begreppet KASAM, känsla av sammanhang (Antonovsky 2005).

Begreppet KASAM lyfter Antonovsky (2005) fram i sin bok Hälsans mysterium och visar på att en människa varken kan vara helt frisk eller helt sjuk. Istället menar han att man rör sig på en skala mellan två poler, sjuk och frisk, och var man hamnar på skalan beror på hur hög respektive låg KASAM man har. Antonovsky definierade begreppet första gången 1979, men har sedan omdefinierat det och därtill lagt till tre komponenter istället för att se begreppet KASAM som en helhet. Dessa tre komponenter är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

### 2.2.1 Begriplighet

Begriplighet är den ursprungliga kärnan i Antonovskys tidigare definition av begreppet KASAM. Begreppet syftar till att se i vilken omfattning man reagerar på inre och yttre stimuli, om man ser dem som information som är strukturerad, sammanhängande och tydlig alternativt kaotisk, oordnad och slumpmässig. Antonovsky menar att människor med hög känsla av begriplighet lättare kan ordna och förklara olika stimuli man kommer att stöta på. Har man istället en låg känsla av begriplighet har man svårare att förstå stimuli och detta kan leda till att man får en känsla av att man befinner sig i en kaotisk situation. Med stimuli menas all yttre påverkan som kan uppfattas med hjälp av våra sinnen (Antonovsky 2005).

## 2.2.2 Hanterbarhet

Hanterbarhet handlar om i vilken utsträckning en människa upplever att han/hon har resurser till att konfronteras med de olika stimuli den utsätts för. De resurser man har är det man själv har kontroll över, men också det som kontrolleras av behöriga andra såsom make eller hustru. Det som kännetecknas av en hög känsla av hanterbarhet är att man inte ser sig som ett offer inför de omständigheter som man utsätts för. Har man en låg känsla av hanterbarhet kan man tycka att livet ofta är orättvist (Antonovsky 2005).

## 2.2.3 Meningsfullhet

Antonovsky beskriver meningsfullhet som en motivationsfaktor där vikten av att vara delaktig är central. Komponenten meningsfullhet syftar till att se i vilken utsträckning individen har känslomässig innebörd eller inte. Människor med en hög känsla av meningsfullhet känner att det finns betydelsefulla inslag i sin omgivning medan människor med en låg känsla av meningsfullhet i extremfall anser att det inte finns några betydande inslag såsom känslomässiga relationer i sitt liv alls (Antonovsky 2005).

## 2.2.4 Stressorer

Stressorer definieras som ett krav där det inte finns några direkta eller automatiska responser (Antonovsky 2005). Man vet inte på vilket sätt man kommer att reagera om man möter en stressor. Stressorer är till skillnad från resurser en negativ faktor för vilken nivå av KASAM man har. Stressorer kan delas in i tre grupper. Dock finns det inga skarpa gränser mellan dessa.

De tre grupperna är:

*Kronisk stressor:* En livssituation, tillstånd eller egenskap som kännetecknar en persons liv. De kroniska stressorerna är generaliserade och långvariga och byggs in i personens livssituation (ibid).

*Viktiga livshändelser:* Även kallad livshändelsestressorer. Handlar om avgränsade händelser som man kan specificera i tid och rum. Detta kan till exempel vara en familjemedlems död, skilsmässa, tillkomsten av en ny familjemedlem och att bli arbetslös. Fokus ligger inte på händelsen i sig utan vilka konsekvenser som blir av händelsen. Trots att händelserna i vissa fall är väntade definieras dessa som stressorer då man på förhand inte vet hur man kommer att reagera (ibid).

*Dagsakuta förtretligheter:* Kan vara att man antingen lyckas eller misslyckas i ett uppdrag, till exempel klarar uppkörningen alternativt att inte klara uppkörningen. Detta tror dock Antonovsky har liten betydelse för ens KASAM-nivå, då han inte ser hur det skulle påverka i det långa loppet (ibid).

I den här studien kommer vi enbart att använda oss av stressoren *viktiga livshändelser* på grund av dess relevans för den här studien. Att ta emot ett nytt barn in i familjen kan innebära stora förändringar och kan på så sätt bli en stor händelse för alla inblandade. Vi ser inte att de andra två stressorerna har någon större vikt i den här studien och har därför valt att inte analysera vår empiri med hjälp av dessa.

## 2.3 Smekmånad

Begreppet smekmånad kommer från en teori om grupprocesser och beskriver hur alla olika grupper går igenom ett antal faser ihop. Dessa faser kan vara rörliga, dvs. grupper kan återgå eller backa till tidigare faser och man behöver inte alltid gå igenom faserna så som teorin beskriver. (Lennéer-Axelsson och Thylefors 2005)

Smekmånad kallas den fas som ofta träder in i början av nya relationer. Den kännetecknas bland annat av en period med avspänning och upprymdhet. I alla relationer där man tillsammans genomlevt och lyckats klara av en svår period är denna fas vanligt förekommande. Under den här perioden känner sig individerna trygga, en "vi-känsla utvecklas samt att den ömsesidiga uppskattningen växer gentemot varandra. Detta kan liknas en vanlig förälskelse där allt känns harmoniskt och man tros sig ha funnit den rätte (Lennéer-Axelsson & Thylefors 2005). Man är noga med att visa sina mest sympatiska sidor för varandra och man är duktig på att kommunicera. Kommunikationen handlar dock mest om ofarliga känslor som inte riskerar att förstöra harmonin. För att inte förstöra idyllen ser man även till att förneka eller ignorera varandras olikheter och konflikter och detta drar energi från individerna. Efter ett tag övergår stämningen till att bli kvalmig och otillfredsställande och man är då på god väg att lämna denna fas för nästa. Det kan vara positivt att träda in i smekmånaden, om det sker i lämplig dos och att övergången till nästa fas sker på ett bra sätt (ibid).

Vi är medvetna om att begreppet smekmånad enbart är en del av en teori, men vi ser ingen relevans av att i den här studien använda oss av hela teorin kring gruppens alla faser.

## 3 Tidigare forskning

### 3.1 Anknytningen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn

Trots att fosterbarn sannolikt haft brist på omsorg och anknytning i sin ursprungsfamilj kan de många gånger ta till sig sina familjehemsföräldrar som att de vore ens egna föräldrar. Man har tidigare undersökt anknytning hos fosterbarn och funnit att en del barn ofta blivit ordentligt fästa vid sina fosterföräldrar. Detta gör att anknytningen dem emellan stärks (Ponciano 2010; Höjer 2001). Man har även sett hur familjehemsföräldrar i de allra flesta fall knyter an till sitt fosterbarn och många beskriver att de har en mycket nära relation till barnet (Höjer 2001; Andersson 1995). Man har funnit att familjehemsföräldrar med tidigare erfarenheter av att ha placerade barn förutspåddes en bättre relation till det nuvarande fosterbarnet. I de fall då fosterbarnen inte ville eller kunde ta emot familjehemsföräldrarnas kärlek, hade familjehemsföräldrarna i sin tur svårt att knyta an till fosterbarnen. Detta ledde ofta till en sämre relation mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnen (Höjer 2001). Forskning har även visat att tiden på barnets placering spelar roll för hur starkt familjehemsföräldrar knyter an till barnet. Ju längre placeringen varar, desto starkare blir relationen mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnen (Höjer 2001; Edelstein et al. 2001).

Det har även forskats kring familjehemsföräldrarnas känslor gentemot fosterbarnet och jämfört det med föräldrarnas känslor till deras egna biologiska barn. Man har funnit att de allra flesta föräldrar anser att de inte hade samma "föräldrakänsla" till fosterbarnen som de har till sina biologiska barn. Känslan av att enbart vara en kompletterande förälder till barnet och att man inte följt barnet från spädbarn var några faktorer som spelade in på synen av att det finns en känslomässig skillnad mellan sina biologiska barn samt sina fosterbarn (Höjer 2001). Något som också kunde påverka på att familjehemsföräldrar inte har samma föräldrakänslor till sina fosterbarn som till sina biologiska barn är att man som familjehemsförälder inte har någon juridisk bestämmanderätt, vilket gör att man inte kan fatta vissa beslut som rör barnet (ibid).

Relationen kan se olika ut mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn, beroende på vetenskapen om hur länge placeringen kommer att vara (Vinterhed 1985; Ponciano 2010). Forskningen visar att familjehemsföräldrar och fosterbarn, där placeringen av barnet väntas vara under en längre tid, lättare kan integrera med varandra. Detta till skillnad från de familjehem där parterna vet om att det bara rör sig om en kortare period och som därför har svårare att integrera med varandra (Höjer 2001; Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985; Ponciano 2010).

### 3.2 Motiv till att bli ett familjehem

Vad som får "vanliga" familjer att bli familjehem har diskuterats i olika studier. Ofta handlar det om familjer som kommer från arbetarklassen eller lägre mellanklass som väljer att bli familjehem (Höjer 2001; Vinterhed 1985).

Det är från början ofta på initiativ från kvinnan som familjen blir ett familjehem. Mannen i familjen ser det som kvinnans projekt och det är också ofta hon som får ta det största ansvaret. Man har även funnit att många familjehemsföräldrar har ett stort socialt intresse (Höjer 2001; Vinnerljung 1996). Man menar att genom att vara

familjehem är det ett sätt att visa socialt engagemang och det var viktigt för familjehemsföräldrarna "att göra en insats för någon som behöver hjälp" (Höjer 2001:88).

Man talar ofta om familjehemsföräldrar som "emotionella överskottsmänniskor", vilket innebär att man som person har mycket kärlek och värme att ge till sin omgivning, framförallt till ett barn som blivit försummat eller är olyckligt (Vinterhed 1985; Kälvesten 1973).

En annan faktor som tidigare forskning tar upp som motiv till att bli familjehem är att få en utökad barnaskara (Höjer 2001). Familjehemsföräldrarna uttrycker att de tycker om att leva med barn, och några uppger att de inte kunde få fler barn trots en önskan om en större familj. (ibid). Barnlöshet kan också vara ett motiv till att bli familjehem (Andersson 2001; Vinterhed 1985; Börjesson 1979 et al.). Då många familjehemsföräldrar tycker om att alltid ha barn eller ungdomar runt omkring sig har man även funnit en önskan om att förlänga föräldraskapet och fylla tomrummet som utflyttade barn lämnat efter sig (Andersson 2001; Höjer 2001; Vinterhed 1985).

Släktingar till ett barn som far illa väljer ofta att bli familjehem till dessa barn för att de känner att de har ansvar för barnen. Detta kan vara mormor/farmor, moster/fastrar m.m. som sett hur barnen blivit placerade i familjehem, men där placeringen misslyckades och har då känt ett ansvar för att ta hand om barnet (Andersson 2001). Tidigare forskning visar också att det inte är enbart släktingar som kan känna ansvar och därför blir familjehem, utan även de som på något sätt har haft en tidigare relation med barnet. Dock är det svårt att få fram aktuella siffror på detta då man inte har någon statistik på enbart släktinghem (Höjer 2001).

Att bli hemmafru har även tagits upp som motiv i tidigare forskning (Andersson 2001; Höjer 2001). Man ser då familjehemmet som ett alternativ till yrkesarbete utanför hemmet, detta har man även sett varit vanligare på mindre orter (färre än 10 000 invånare) än i städerna (Höjer 2001).

Att bli ett familjehem kan vara ett alternativ till adoption. En del väljer att bli familjehem då de inte kan få barn men inte känner något behov av att ha ett "ägandeförhållande" till barnet. En del familjehem har under pågående adoptionsutredning fått förfrågan att bli familjehem istället och känt att det kunde passa dem (Höjer 2001).

Slutligen har man undersökt hur vanligt det är att motivet till att bli familjehem är den ekonomiska ersättningen. Man såg dock i forskningen att det endast var några få som blev familjehem för att få ersättning, men att detta kunde bero på att man ville bli hemmafru och inte vill ha ett arbete utanför hemmet (Höjer 2001).

### 3.3 Hur ett familjehem påverkas

Många familjehem upplever att placeringen av ett fosterbarn lett till en ökad arbetsbörda vilket då också lett till en ökad trötthet hos familjehemsföräldrarna. Ensamstående familjehemsföräldrar upplever än större stressnivå än sammanboende familjehemsföräldrar. Familjehemsföräldrarna upplever även att de har svårt att både hinna med sina biologiska barn och ta del av fosterbarnets historia. De menar att tiden inte riktigt räcker till och då ofta på de egna barnens bekostnad. Familjehemsföräldrarna pratade också om att de har fått mindre tid för varandra (Sundell & Thunell 1997).

Det finns dock annan forskning som motsäger sig detta och som istället sett att majoriteten av familjehemsföräldrarna inte tycker att fosterföräldraskapet medför att de spenderar för lite tid med varandra. Dock så påpekar flera familjehemsföräldrar just att det tar mycket tid, men att det ändå upplevs som väldigt positivt (Höjer 2001). En av de positiva aspekterna som flera familjehemsföräldrar pratar om är att bandet mellan dem blir starkare, de "tvingas" att jobba som ett team och på det sättet kommer närmare varandra. Familjehemmen beskriver även hur de har börjat prata mer med varandra än tidigare, blivit bättre på att planera och att hela familjen spenderar mer tid med varandra i olika aktiviteter (Höjer 2001; Sundell & Thunell 1997).

Att ta emot ett fosterbarn är något man aldrig riktigt kan förbereda sig på, menar Kälvesten (1973). Oavsett om man är väl förberedd och om allt gått som planerat kan man inte i förhand veta hur man kommer att reagera. Det kan exempelvis finnas bortträngda känslor hos familjehemsföräldern som kommer upp till ytan när fosterbarnet anländer.

### 3.4 Upplevelsen av separationer

Det har i tidigare forskning lagts väldigt lite uppmärksamhet kring frågor om familjehemsföräldrarnas sorg och förlust när gäller separationer från sitt fosterbarn (Edelstein; Burge & Waterman 2001). Den forskning som dock har gjorts visar att det till skillnad från förr i tiden, då familjehemsföräldrarna varnades för att bli alltför fästa vid sina fosterbarn, idag istället är mer önskvärt att familjehemsföräldrar och fosterbarn knyter an till varandra och skapar en nära relation (Edelstein et al. 2001). Detta gör att många familjehemsföräldrar senare har svårt att avsluta kontakten med sitt fosterbarn och att de ofta lämnas med en känsla av förlust. Deras känsla av sorg och förlust har inte alltid varit accepterad av samhället och det händer än idag att de i viss mån förväntas att inte reagera så starkt när ett barn lämnar familjehemmet. Familjehemsföräldrar beskriver hur de ifrån samhällets sida förväntas att "bara" ta det som ett jobb och att ständigt vara beredd på att lämna barnen. Detta förklarar de vidare som omöjligt genom att de inte både kan vara "professionell" och ha äkta känslor för barnet på samma gång (Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985).

Man har även funnit att osäkerheten kring framtiden inte påverkar familjehemsföräldrarnas känslor för fosterbarnen, men att de ständigt känner en oro för att barnen när som helst kan komma att lämna dem. Detta ser man har betydelse för relationen mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnen. Tidigare forskning visar även på att familjehemsföräldrarna lättare ser på separationen om de vet att de fortfarande kommer att kunna behålla kontakten med fosterbarnet. Majoriteten av familjehemsföräldrarna vill därför fortsätta att ha en nära relation till fosterbarnet efter att uppdraget har avslutats (Höjer 2001).

När familjehemsföräldrar separerar från sitt fosterbarn känner många av dem sorg över att få lämna de barn som de byggt upp en nära och kärleksfull relation med. Denna sorg kan komma till uttryck på flera olika sätt. Familjehemsföräldrar kan känna sig deprimerade, ängsliga, arga, få svårt att koncentrera sig, uppvisa rastlöshet, ha svårt att sova, undvika social kontakt etc. (Edelstein et al. 2001). På grund av bristen på familjehem finns det oftast ingen tid för familjehemmet att sörja det fosterbarn som nyligen lämnat dem, vilket gör att de lämnas kvar med många obearbetade känslor. Det är inte ovanligt att socialarbetaren beslutar om en ny

placering för familjehemmet strax efter att det "gamla" fosterbarnet lämnat hemmet (Edelstein 1981). Den obearbetade sorgen kan i sin tur skapa nya problem såsom svårigheter med att ta emot och knyta an till ett nytt fosterbarn, relationsproblem i äktenskapet samt med de biologiska barnen etc. Det kan även resultera i att man slutar som familjehemsförälder och därmed inte tar emot fler fosterbarn (Edelstein et al. 2001).

Barnets ålder spelar stor roll för hur svår separationen för familjehemsföräldern kommer att bli. Det har visat sig att bandet mellan familjehemsförälder och barn är starkare ju yngre barnet var när han eller hon först kom till familjehemmet, vilket gör att det därför blir svårare med en separation ju yngre barnet är (Edelstein et al. 2001; Vinnerljung 1996; Vinterhed 1985). En annan faktor som påverkar hur stark sorgereaktionen hos familjehemsföräldern är, är hur länge ett barn varit placerat i familjehemmet. Ju längre barnet bott i familjehemmet, desto svårare blir separationen för båda parterna (Edelstein et al. 2001). Självklart spelar även familjehemsföräldrarnas personliga egenskaper samt deras relation till fosterbarnet roll för hur starkt familjehemsföräldrarna kommer reagera när det är dags att separeras från sitt fosterbarn (ibid).



## 4 Metod

### 4.1 Val av metod

Utifrån hur syftet är utformat valde vi att göra en kvalitativ studie. En kvalitativ studie kan bättra svaren på frågeställningarna än vad en kvantitativ studie skulle göra. Då vi vill kunna *förstå* informanternas berättelse och inte enbart *förklara* den, krävs ett inifrånperspektiv. Detta är något som en kvalitativ metod i större utsträckning kan ge oss då kunskapen konstrueras i samtalet mellan forskare och informant (Bryman 2011). En kvalitativ studie bidrar till att lättare kunna förstå just den kontext som vi vill forska om (ibid). Den kvalitativa metoden kan dock enbart exemplifiera hur något *kan vara* och därmed inte generalisera kring hur någonting *är*. Att göra en generaliserbar studie var inte något vi var intresserade av utan vår målsättning var att istället kunna ta del av enskildas unika erfarenheter.

Då syftet är att förstå våra respondenters utsagor och berättelser, blev valet av att använda oss av det *hermeneutiska synsättet* i vår analys av det insamlade materialet en självklarhet. Detta synsätt innebär att man försöker att förstå och tolka meningsfulla fenomen såsom andra människors inre upplevelser. Man menar att människolivet uttrycks i synliga kulturyttringar och att det inte är förrän vi tolkar dessa som vi kan nå en förståelse av människors upplevelser av olika fenomen. Centralt i hermeneutiken är att man alltid förstår någonting med hjälp av sin förförståelse (Thomassen 2007).

### 4.2 Litteratursökning

När vi har sökt tidigare forskning, litteratur samt annan information kring vårt ämne har vi använt oss av UB:s hemsida för att därigenom söka oss vidare till de olika databaserna. De databaser som använts är Social Services Abstract, SwePub, GUNDA, LIBRIS, Google scholar och Supersök. För att få fram väsentlig information har vi sökt på ämnesord som har relevans för vår studie. De sökorden vi har använt oss av är: attachment, "foster care" attachment, familjehem, fosterhem, anknytning, "foster care" separation, motive\* "foster parents". I början hade vi svårigheter med att hitta relevant tidigare forskning som belyser det vi själva vill skriva om. Detta kan bero på att det har forskats betydligt mindre kring familjehemsföräldrars upplevelser och istället lagts mer fokus kring fosterbarnen samt de biologiska föräldrarnas upplevelse (Andersson 2001; Edelstein, Burge & Waterman 2001; Höjer 2001).

### 4.3 Intervjumetod

#### 4.3.1 Urval och tillvägagångssätt

Målgruppen för den här studien är familjehemsföräldrar boende inom Västra Götalands län. Åtta intervjuer har gjorts varav två intervjuer var med par. Det enda krav vi hade var att våra informanter någon gång skulle ha avslutat ett uppdrag som familjehemsföräldrar. Det fanns däremot inget krav på att de i nuläget skulle vara familjehemsföräldrar. Detta kallas ett målinriktat urval på grund av att man väljer informanter som kan ge de svar som överensstämmer med det syfte och de frågeställningar som är bestämt på förhand (Bryman 2011). Kontakten med informanterna har vi själva inte tagit då vi anser att det inte är etiskt rätt att gå den

vägen. Istället togs kontakt med enhetscheferna på flera olika socialkontor som i sin tur tog kontakt med familjehemssekreterarna. Kontakt togs även med en person som jobbar inom en stödverksamhet för barn och ungdomar och som därigenom har kontakt med familjehemsföräldrar. Den här personen och familjehemssekreterarna fick ta den första kontakten med familjehemsföräldrarna för att fråga om de ville delta i vår studie. Vi valde att kontakta socialkontor som ligger i eller strax utanför Göteborg och Borås. Detta för att göra det så smidigt som möjligt, både för oss som forskare och för de informanter vi kommer att intervjua. Här gjorde vi därför ett bekvämlighetsurval som Bryman (2011) menar är ett tillvägagångssätt där man väljer personer/arbetsplatser som finns lättillgängliga för forskaren.

Efter att familjehemssekreterarna fått tag på familjehemsföräldrar som ville ställa upp på intervju skickades ett brev, skrivet av oss, där vi berättade lite kort om oss själva, vår studie samt de etiska kraven som vi forskare måste följa (se bilaga 1). Det stod även att kontakt skulle tas med oss antingen via mail eller på telefon om man fortfarande var intresserad av delta i studien.

De flesta av intervjuerna gjordes i deras hem medan en gjordes på deras arbetsplats. Platsen för intervjun var något som informanterna själva fick bestämma då vi ville att de skulle känna sig trygga samt att de skulle få vara med att bestämma och känna sig delaktiga. Att vi var på en plats där våra informanter kände sig trygga, kan ha påverkat på hur intervjun såg ut och de svar vi fick in.

Precis innan intervjuerna skulle starta valde vi att läsa upp en del formella saker som vi ansåg var viktiga för informanten att veta innan vi började. Här förklarades bland annat att studien var frivillig och att de när som helst kunde avbryta intervjun om de ville. Det nämndes också att vi såg dem som experter och att vi gärna skulle vilja ta del av just deras berättelse.

En av oss hade det största ansvaret under intervjun och detta turades vi om med. Vi insåg dock att det ibland var svårt för den ena att enbart sitta och vara tyst och samtalet var av den typen att det kändes mer naturligt, både för oss och för informanten, att vi båda aktivt deltog under intervjun.

### 4.3.2 Intervjuguide

Vi valde att göra semistrukturerade intervjuer vilket innebär att det finns utrymme för följdfrågor och där informanten får stort utrymme att själv kunna utforma sina svar (Larsen 2009). Till vår hjälp använde vi oss av en intervjuguide (se Bilaga 2) för att kunna styra intervjun i den riktning vi ville och på så sätt försäkra oss om att vi höll oss till vårt syfte. Intervjuguiden delades upp i tre olika teman där varje tema kunde kopplas ihop med våra frågeställningar. Dessa teman var "Upplevelsen när ett barn anländer till familjehemmet", "Upplevelsen av att vara ett familjehem" och "Upplevelsen när ett uppdrag avslutas". Under varje tema hade vi sedan förberett tre till fem intervjufrågor som vi såg hade stor relevans för vårt syfte. Dessa intervjufrågor plus eventuella följdfrågor som kommer vid intervjusituationen, såg vi skulle räcka för att kunna besvara vårt syfte och våra frågeställningar.

## 4.4 Etiska överväganden

Den här studien har utgått från Vetenskapsrådets fyra etiska krav som ställs på forskaren när denne utför sin studie inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, årtal saknas).

Det första kravet är informationskravet vilket innebär att forskaren har skyldighet att informera både uppgiftslämnare och deltagare i studien om vilken roll de har och vilka villkor som gäller för deras medverkan (ibid). För att uppfylla detta krav skickade vi ut ett brev till våra informanter samt till de som hjälpt oss att komma i kontakt med dessa. I brevet fanns vårt syfte och vi upplyste om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst får avbryta sin medverkan.

Det andra kravet är samtyckeskravet och handlar om att forskaren ska få samtycke från uppgiftslämnare och de personer som ska intervjuas (ibid). Våra informanter blev först tillfrågade av en familjehemssekreterare eller annan professionell som har kontakt med familjehemsföräldrar och när de samtyckt till att vara med tog vi kontakt med dem antingen genom mail eller per telefon. Därigenom informerade vi om studien och frågade återigen om de ville delta. Om de svarade ja bokade vi in intervjun. Före intervjun informerade vi återigen att deltagandet är frivilligt och att de får avbryta sin medverkan när de vill.

Konfidentialitetskravet är det tredje kravet från Vetenskapsrådet och handlar om att alla uppgifter om personer som deltar i studien ska behandlas så konfidentiellt som möjligt och att personuppgifter ska behandlas på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av dessa (ibid). För att tillmötesgå detta krav har vi varit noga med att deras kontaktuppgifter förvarats på ett sätt så att ingen obehörig ska kunna ta del av dessa. Under arbetet med uppsatsen har vi valt att inte använda deras riktiga namn utan istället refererat till dem som "Intervju 1", "Intervju 2" osv. I den färdiga uppsatsen har vi gett våra informanter fiktiva namn för att man inte ska kunna härleda några svar till en viss person. Om informationen vi fått av informanterna har varit av sådan karaktär att man har kunnat veta vem som har sagt det har vi valt att inte ha med det i vår studie då vi inte har för avseende att lämna ut någon.

Det sista av de fyra etiska kraven är nyttjandekravet och innebär att det insamlade materialet endast ska användas för forskningsändamål (ibid). För att uppfylla detta krav informerade vi, genom vårt brev, informanterna att materialet enbart kommer att användas för vår studie. Vi informerade även informanterna om att den färdiga rapporten kommer att publiceras och finnas tillgänglig för allmänheten att läsa.

Vi är medvetna om att intervjun kan ha varit av känslig karaktär och att det i vissa fall blivit situationer där informanten reagerat starkt. Vid dessa tillfällen har vi valt att ge valmöjligheten att avbryta eller gå vidare och prata om något annat. Dock har informanterna valt att fortsätta för att de ansåg att det var ett viktigt ämne att prata om. Genom vår intervju kan vi också ha rivit upp minnen och skapat tankar som informanterna tidigare inte hade. Vi hoppas dock att våra informanter har känt sig trygga och att intervjuerna har påverkat dem positivt.

## 4.5 Reliabilitet och validitet

Validitet handlar om huruvida man lyckats undersöka det som syftet var avsett att man skulle undersöka, dvs. att man fått in det material som är relevant för det syfte och de frågeställningar man valt (Kvale 2008). För att uppnå en hög validitet ska man vara kritisk i sin analys samt vara noggrann när man tolkar sitt resultat. Validiteten i den här studien anser vi är god då det insamlade materialet svarar på vårt syfte och våra frågeställningar. Genom att vi även har läst igenom vårt insamlade material ett flertal gånger och successivt tolkat vårt resultat bidrar även det till en högre validitet. Inspelandet av intervjuerna samt att intervjuerna sedan transkriberats i sin helhet, har också bidragit till en hög validitet i vår studie.

Något annat som styrker validiteten i vår studie är att vi valt att intervjua personer som vi anser bäst kan svara på vårt syfte, dvs. de personer som studien rör. Detta har gjort att vårt insamlade material, informanternas berättelser, bidragit till att vi lyckats få de svar som vi sökt efter.

Reliabilitet visar på huruvida studien är tillförlitlig eller inte. För att testa om en studie har hög reliabilitet och därmed är tillförlitlig, kan man låta flera forskare göra samma undersökning och se om resultatet blir detsamma (Larsen 2009). I kvalitativa studier kan det handla om huruvida informanterna kommer att ge samma svar i olika intervjuer. För att få mätningarna så korrekta som möjligt är det viktigt att inte ställa några ledande frågor under intervju (Bryman 2011). Arbetet med vår intervjuguide har gjorts noggrant för att minimera risken för ledande och värdeladdade frågor och vi anser att vår intervjuguide håller måttet. Vi är dock medvetna om att det endast är vår intervjuguide och att vi i intervjuerna även har ställt många spontana frågor som omedvetet kan ha varit formulerade på ett ledande sätt. Detta kan därför oavsiktligt ha inverkat på de svar vi fick in. Den semistrukturerade intervjuguiden har, som nämnts ovan, bidragit till många spontana frågor från vår sida, vilket har gjort varje respondents berättelse unik. Detta påverkar dock negativt på reliabiliteten på grund av att det blir svårt att få en ny undersökning att visa exakt samma resultat. Detta är något som kännetecknar de allra flesta kvalitativa studier (Bryman 2011). Något som ökat reliabiliteten i studien är att vi tagit del av tidigare forskning som vi sedan jämfört vårt resultat med. Denna jämförelse visar att vi fått fram många liknande svar i vår studie som man fått fram även i tidigare forskning.

När vi gjort analysen, ser vi att den har påverkats av oss som forskare. Det är vi som tolkar och analyserar materialet. Detta gör vi med bakgrund av våra egna erfarenheter, förförståelser och kunskaper. Dessa faktorer färgar på så sätt oss i vårt analyserande. Andra som skulle analysera vårt material skulle kanske ha kommit fram till annorlunda slutsatser beroende på vad de bär med sig in i analysen. Vi har dock varit medvetna om detta och försökt vara så objektiva som möjligt i vår analys.

## 4.6 Ansvarsområden

Vid samtliga åtta intervjuer har vi båda medverkat, men huvudansvaret har vi fördelat på fyra intervjuer vardera. Den person som inte hade huvudansvaret hade ändå möjlighet att kunna ställa följdfrågor och vara delaktig. Detta för att vi ville att intervjun mer skulle likna ett vanligt samtal än en intervju med fråga-svar kommunikation. När det gäller skrivdelen har vi delat upp ansvaret lite mer. De texter vi skrivit gemensamt är: abstract, syfte, frågeställningar, analysmetod och avslutande diskussion. Alexandra har haft det övergripande ansvaret för följande texter: Inledning, historiskt perspektiv, tidigare forskning: motiv till att bli ett familjehem och hur ett familjehem påverkas, teori: KASAM, metod: etiska överväganden, analys: upplevelsen av tiden som familjehemsförälder, upplevelsen när ett uppdrag avslutas. Emelie har haft det övergripande ansvaret för följande texter: Tack, tidigare forskning: anknytningen mellan familjehem och fosterbarn och upplevelsen vid separationer, teori: anknytningsteorin, smekmånad, metod: val av metod, litteratursökning, intervjumetod (urval och tillvägagångssätt, intervjuguide, intervjusituation), reliabilitet och validitet, förförståelse, val av teori, metoddiskussion, presentation av informanter, analys: relationen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn, upplevelsen när ett barn anländer.

## 4.7 Förförståelse

För att överhuvudtaget kunna förstå någonting krävs att man har en förförståelse kring det. Att kunna greppa det nya vi möter, måste vi därför redan ha en förförståelse om det (Thomassen 2007). Under vår utbildning har fokus lagts mer på familjehemsplacerade barn och deras mående än på familjehemsföräldrarna. Kurslitteratur och föreläsningar kring detta ämne har mestadels lyft upp barnets perspektiv, vilket gjort att mindre fokus lagts på just familjehemmets upplevelser. Detta har gjort att vi inte fått så mycket förförståelse därifrån, men det har inte betytt att vi inte gått in med någon förförståelse i området. Innan vi startade upp med våra intervjuer valde vi att läsa Lisbeth Pippings bok "Familjehem" (2011). Här beskriver hon bl.a. möten och samtal hon haft med familjehemsföräldrar där de beskriver sina erfarenheter, upplevelser, känslor inför sitt uppdrag. Det var en gripande bok som fick oss att bli ännu mer intresserade kring ämnet. Boken gjorde även att vi fick en inblick hur familjehemsföräldrar kan uppleva det och därmed fick vi med oss en förförståelse som vi både medvetet och omedvetet bar med oss in i intervjuerna. Thomassen (2007) menar att förförståelsen aldrig börjar från en nollpunkt utan att historien alltid finns där före oss. Det innebär att allt man är med om från det man föds till där man är idag påverkar vår förförståelse. Vi bar alltså med oss massvis med förförståelse in i vår studie redan innan vi läste Lisbeth Pippings bok. Den här förförståelsen kan därför ha påverkat våra intervjuer, vår analys och vårt skrivande i det här examensarbetet.

## 4.8 Val av teori

När teorier valdes ut till studien använde vi två olika angreppssätt - deduktivt och induktivt. Att ha ett deduktivt angreppssätt innebär att forskaren först väljer ut en teori som denne ser har relevans för sin studie. Utifrån teorin härleder forskaren sedan en eller flera hypoteser om hur denne tror resultatet kommer att visa. Detta gör forskaren utifrån vad denne redan kan inom det berörda området och de teoretiska övervägandena. Empirin blir därför resultatet av teorin (Bryman 2011). Det induktiva angreppssättet innebär istället att man urskiljer teorier utifrån det insamlade materialet. Bryman (2011:28) förklarar att "med ett induktivt angreppssätt är teorin *resultatet* av en forskningsansats". Man har ingen färdig hypotes för vad resultatet kan visa utan låter det data man fått in styra valet av teori (ibid). Utifrån hur vårt syfte var utformat och hur våra frågeställningar var formulerade, såg vi ganska snabbt att en teori, anknytningsteorin, skulle bli självklar att använda i vår studie. Vi valde här att använda anknytningsteorin *innan* vi fått in något material, vilket gör det till ett deduktivt angreppssätt i valet av teori. Vi ville dock enbart ha anknytningsteorin bestämd i förväg för att efter att ha gjort intervjuerna förhoppningsvis kunna urskilja en ny teori. Efter att ha samlat in allt material kunde vi se att KASAM skulle ha stor relevans i vår studie och valde därför att med hjälp av den göra vår analys. Här blev det därför tal om ett induktivt angreppssätt ni vi valde teorin på grund av att teorin valdes *efter* vi fått in materialet (ibid).

## 4.9 Analysmetod

Efter att ha genomfört intervjuerna blev det dags att transkribera och skriva ut dem i sin helhet. Detta för få en så korrekt version av våra informanternas utsagor som möjligt. Nästa steg var att läsa igenom alla intervjuer utan att göra några markeringar. Därefter läste vi igenom det på nytt, men utgick då från olika teman

som blivit tydliga vid den första genomläsningen. De teman som var relevanta för vår studie valde vi att gå vidare med och kategorisera. Här användes en så kallad *tematisk analys*. Med detta menar Bryman (2011) att man letar efter återkommande teman i sitt material som man sedan med hjälp av teorier försöker hitta samband och jämförelser med. Det material vi fick fram analyserade vi därmed med hjälp av teorier och tidigare forskning. För att få en enklare överblick över resultatet och analysen valde vi att strukturera dem utifrån våra frågeställningar.

Vi är medvetna om att vi redan vid intervjun samt vid transkriberingen av intervjuerna startade vår analys och att detta kan ha påverkat resultatet. Här finns även en medvetenhet om att vårt resultat påverkats av våra egna tolkningar vi gjort under studiens gång. Att göra egna tolkningar vid intervjutillfällena är oundvikligt, men detta är något som vi är medvetna om.

## 4.10 Metoddiskussion

En risk finns att våra informanter kan ha gett de svar som de tror att vi vill höra. Alla våra informanter var informerade om vad vår studie skulle handla om, vilket kan ha gjort att de format sina svar utifrån detta. Det här fenomenet som är relativt vanligt vid kvalitativa intervjuer kallas för *intervjueffekten* (Larsen 2009). Informanterna var även väl medvetna om att deras svar skulle analyseras och användas i ett examensarbete och detta ser vi också kan vara en faktor till att en intervjuareffekt kan uppstå. Som beskrivits i inledningen av metodkapitlet befann vi oss under alla intervjuer i informanternas hem eller på deras arbetsplats, vilket vi ser kan ha påverkat deras svar positivt. I hemmet kände de sig förhoppningsvis trygga och de fick bestämma hur och var vi skulle sitta, när vi skulle ses etc. Detta gjorde att en del av makten fördelades till dem, vilket kan ha gjort att de vågade prata mer öppet om sina känslor.

Det huvudsakliga fokus med den här studien var att förstå familjehemsföräldrars upplevelse när ett uppdrag avslutas, men för att kunna förstå detta behövde vi skaffa oss en helhetlig bild av hur de allmänt upplever sitt uppdrag. Vi har därför valt att även undersöka familjehemsföräldrars upplevelse vid barnets ankomst samt hur de upplever tiden under ett pågående uppdrag för att därigenom lättare kunna förstå hur de ser på avslutet. Risken med detta var dock att studien skulle kunna bli alldeles för omfattande. Detta var vi väl medvetna om både när vi utvecklade vår intervjuguide, under själva genomförandet av intervjuerna samt när det var dags att ta fram resultatet av studien. Det fanns mycket material som var väldigt intressant, men som vi blev tvungna att välja bort för att inte studien skulle bli för omfattande, men som ändå skulle kunna svara på vårt syfte.

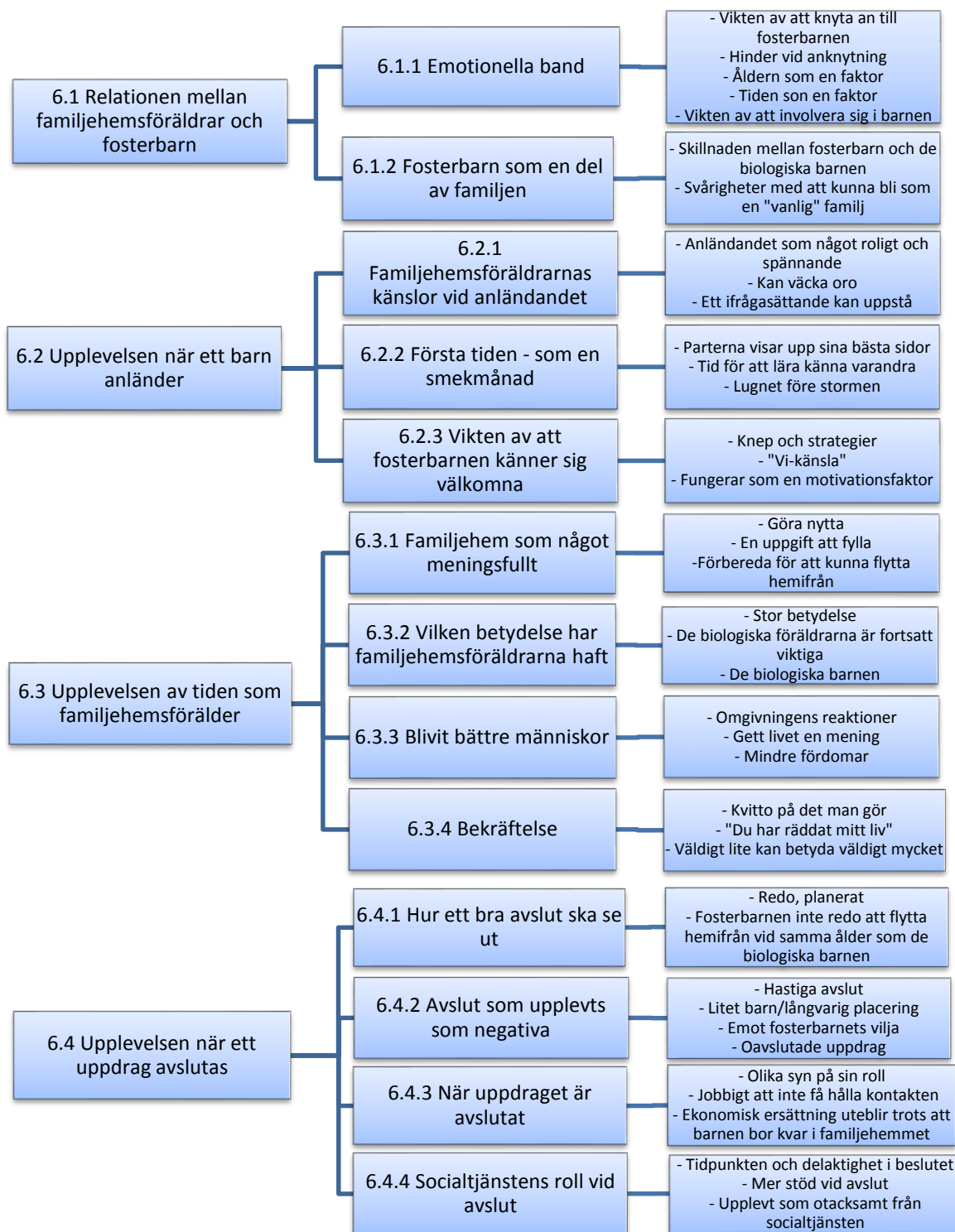
## 4.11 Presentation av informanter

Intervjupersonerna var i åldrarna 35-70 år gamla. Samtliga var sammanboende eller gifta. Det var färre män än kvinnor som intervjuades, 3 män respektive 7 kvinnor. Majoriteten av respondenterna hade biologiska barn. En del av de biologiska barnen var redan utflyttade när de blev familjehem, medan en del bodde kvar i hemmet. De allra flesta av våra respondenter hade tagit emot 2-10 fosterbarn, medan två av dem hade tagit emot uppemot ca 30 fosterbarn. Sex av våra intervjupersoner hade ett pågående uppdrag som familjehem just nu, medan fyra av dem inte var ett aktivt familjehem i dagsläget. De placerade barnen hade vistats i familjehemmet alltifrån en vecka till närmare 18 år. Ett av de par som intervjuades uppgav att de hade fått

vårnaden över det placerade barnet. Antal år som våra intervjupersoner hade varit familjehem var mellan 10-20 år. För att kunna ge våra intervjupersoner största möjliga konfidentialitet kommer vi i resultat- och analysdelen inte använda deras riktiga namn utan istället använda oss av fiktiva namn.

## 5 Resultat och analys

Nedan presenteras vårt resultat och vår analys utifrån våra fyra frågeställningar, vilket här blev till fyra huvudteman, *Relationen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn*, *Upplevelsen när ett barn anländer*, *Upplevelsen av tiden som familjehemsförälder* och *Upplevelsen när ett uppdrag avslutas*. Varje tema har sedan olika rubriker för att lättare strukturera vårt material. Under dessa rubriker finns det på några de längre styckena underrubriker. För en lättare överblick för läsaren har vi gjort en figur (se nedan) som visar hur vår analys är upplagd.





## 5.1 Relationen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn

I det här avsnittet kommer resultat kring hur respondenterna upplever sin relation till det placerade barnet att beskrivas och analyseras. I avsnittet kommer det beskrivas hur våra respondenter ser på anknytningen mellan dem själva och fosterbarnen, hur de ser på dessa barn som en del av familjen, hur relevant de anser det är att kunna involvera sig i uppdraget som familjehemsförälder etc.

### 5.1.1 Emotionella band

#### **Vikten av att knyta an till fosterbarnen**

Samtliga av informanterna såg vikten av att kunna knyta an till sina fosterbarn för att överhuvudtaget kunna göra ett bra jobb. Om man inte kunde knyta an till barnen så skulle man inte fortsätta med uppdraget, menade några av respondenterna. Många såg sina fosterbarn som sina egna barn som man hade lärt sig att älska. En informant berättade dock hur hon en gång inte lyckades knyta an till barnet och därmed valde att avsäga sig uppdraget. Bortifrån detta enstaka fall så beskriver majoriteten hur de knutit an och skapat en stark relation till sina fosterbarn. Några respondenter berättar till och med hur de tagit till sig dessa barn som att de vore ens egna barn:

Jag älskar ju dom lika mycket som att det vore mina och det trodde jag inte heller att jag skulle göra. Att älska någon annans barn så mycket, men du vet det gör man. – Marie

Upplevelsen att man tagit till sig de placerade barnen som att de vore ens egna barn, delades dock inte av alla respondenter. Några informanter förklarade att relationen mellan dem själva och sina fosterbarn är svårdefinierad. Trots att de ser sig som en familj och känslomässigt har utvecklat en stark relation till det placerade barnet, kan de aldrig riktigt se dem som deras egna barn:

Nej det kan vi aldrig göra. Nej det kan vi inte, inte helt och hållet. Men i vardagen så går man ju inte och tänker att det här inte är mitt barn utan känslomässigt så är vi en familj. Men jag brukar säga det ibland att jag nog hade märkt om jag hade klämt ut en 6-åring eller så. – Elisabeth

Att familjehemsföräldrar och fosterbarn i de allra flesta fall lyckas knyta an till varandra kan man se utifrån anknytningsteorin. Barn har ett medfött anknytningsbeteende som riktar sig till sin närmaste omsorgsgivande och omsorgsgivaren har i sin tur ett omsorgsbeteende som återkopplar till barnet (Bowlby 1994). Att några informanter beskriver hur de lärt sig att älska sina fosterbarn som att de vore ens egna kan bero på att man som familjehemsförälder ofta får ta på sig rollen som barnets förälder och att man så småningom utvecklar någorlunda likadana band till fosterbarnet som till de biologiska barnen. Bowlby (1994) pratar just om hur vi människor är skapade för att ta hand om barn som är i en beroendeställning gentemot omsorgspersonen och att det därmed utvecklar sig naturligt för dem att kunna knyta an till barnet. Att många av informanterna beskrev hur de i de allra flesta fall har utvecklat en väldigt nära relation till sina fosterbarn, tyder även tidigare forskning på. Man har tidigare sett att majoriteten av familjehems-

föräldrarna knyter an till sina fosterbarn vilket är något som vår studie också visar (Höjer 2001; Andersson 1995).

### **Hinder vid anknytning**

Några av informanterna förklarande att det kan finnas olika hinder vid anknytningen mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn. De beskriver att det kan vara svårt att knyta an till de fosterbarn som inte vill eller kan knyta an tillbaka av olika anledningar. Ett annat hinder var komplexiteten med att familjehemsföräldrarna förväntas knyta an till fosterbarnen, men samtidigt ska de inte heller knyta an till dem för mycket, vilket även tidigare forskning visar på (Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985). En av informanterna beskriver det så här:

Vi står ju också i en situation där vi ska knyta barnen till oss för barnen ska leva som vanliga barn, men de får inte tycka om oss för mycket. De måste tycka om sina biologiska föräldrar lite mer. [...] Man förväntas ju ta till sig barnen som om det vore våra egna, men samtidigt ska man inte reagera om de far illa eller så. – Elisabeth

Att en del fosterbarn kan ha svårt att knyta an till sina familjehemsföräldrar kan ses utifrån begreppet *inre arbetsmodeller* vilket är mentala representationer som barnen utvecklar. Med hjälp av sina tidigare erfarenheter utvecklar barnet inre arbetsmodeller och kommer med hjälp av dem möta den nya familjen. Beroende på hur dessa inre arbetsmodeller ser ut kommer det senare spela roll för hur denne sedan knyter an till sina familjehemsföräldrar (Bowlby 1994) Som resultatet ovan visar vittnar våra informanter om att det finns vissa barn som inte kan eller vill knyta an till sina familjehemsföräldrar och detta kan betyda att barnet har blivit sviken och haft svårt att lita på vuxna och därför har utvecklat sådana inre arbetsmodeller. Bowlby (1994) beskriver just hur barn, som växer upp med en dålig kontakt till sin omsorgsgivare, ofta väljer att undvika kontakt med inte bara sin omsorgsgivare utan även till andra människor. I vår studie framkom det dock att många fosterbarn trots detta ändå hade förmågan att knyta an till sina familjehemsföräldrar och detta är något som tidigare forskning också visar. Man har i tidigare forskning kommit fram till att de allra flesta barnen, trots att de haft det svårt under uppväxten, ändå lyckats skapa en stark relation till sina familjehemsföräldrar (Ponciano 2010; Höjer 2001). Det kan vara så att barnet, som tidigare lärt sig att människor inte går att lita på och därmed inte vågar att knyta an, lyckas överkomma sina inre arbetsmodeller och bygger om dem till att människor är pålitliga och värda att knyta an till. Det kan även vara så att barnet inte alls har haft svårt att lita på vuxna och därför har inre arbetsmodeller som säger att människor går att lita på.

### **Åldern som en faktor**

Ett vanligt förekommande tema som majoriteten av informanterna tog upp var hur åldern på fosterbarnet spelade roll för hur starkt man lyckades knyta an till dem. Ju yngre fosterbarnet var när de anlände till familjehemmet, desto lättare var det för familjehemsföräldrarna att knyta an. Detta förklarar en informant med att man blir mer som en mamma eller pappa för barnet än om denne skulle vara äldre, genom att de yngre fosterbarnen oftast blir mer beroende av sina familjehemsföräldrar. Att själva kunna forma barnet, att få vara med i barnets utveckling och att få följa barnet under en längre tid var även faktorer som några informanter pratade om. Även de familjehemsföräldrar som enbart hade haft tonårsplaceringar pratade om att anknytningen skulle se annorlunda ut om fosterbarnet hade varit yngre, men var

noga med att ändå påpeka att man knyter an till tonåringarna också, men att det blir på ett annat sätt. I citatet nedan beskriver en respondent sin relation till sitt fosterbarn som bara var några månader gammal när de fick henne:

Jag har aldrig haft några problem att knyta an till dessa barn och mest är det när de är väldigt små som den här lilla flickan då [...]. Jag knöt ju an till henne och hon till mig. Jag var ju mamma för henne. – Annika

De familjehem som hade tonårsplaceringar såg ofta inte sig själva som mamma eller pappa, utan såg sig mer som en trygg och stabil punkt för dem att vända sig till. En respondent som enbart har haft tonårsplaceringar beskriver såhär om sin relation till sina fosterbarn:

Jag ser mig inte direkt som en mamma. Det är nog mer att jag är en trygg person för dem. Mamma... det kan jag nog aldrig ta den rollen. – Tina

Enligt anknytningsteorin kräver ett litet barn mer omsorg och närhet utav omsorgsgivaren än när den är äldre och i större utsträckning kan klara sig själv (Broberg et al. 2005) Detta kan vara en faktor till att familjehemsföräldrarna lättare kan knyta an till yngre barn än till äldre. De yngre barnen är i en beroendeställning gentemot familjehemsföräldrarna och familjehemsföräldrarna tar därför lättare på sig rollen som barnets förälder. En annan faktor till att familjehemsföräldrar oftast har lättare att knyta an till yngre fosterbarn kan vara för att de yngre barnen oftast har lättare att knyta an till familjehemsföräldrar. Anknytningssystemet är nämligen som starkast hos yngre barn. Ungdomar knyter också an, men då de oftast står i ett läge där man också vill kunna frigöra sig, kan det bli svårare (Broberg et al. 2005). Som våra respondenter vittnar om kan det bli svårt att knyta an till barn som av någon anledning inte har möjlighet att knyta an tillbaka. Detta är även något som Höjer (2001) har kommit fram till i sin studie.

Trots att Tina här inte ser sig som en mamma kan man anta att de placerade barnen ser henne som en *trygg bas*. En av de främsta uppgifterna med att vara en trygg bas för ett barn att man som omsorgsgivare bara ska finnas till hands när barnet är i behov av det (Bowlby 2005). Att man ska vara där och uppmuntra när det krävs och endast ingripa när det verkligen behövs.

### **Tiden som en faktor**

En del informanter beskriver även att tiden på placeringen är en faktor till hur stark relationen blir mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnet. Ju längre placeringen varat, desto starkare anknytning blir det mellan dem. På frågan om tiden har haft någon betydelse för hur anknytningen blivit säger en av våra respondenter såhär om ett av sina fosterbarn:

Hade hon bott kvar längre så hade det nog blivit lika varmt och starkt. Det tror jag. – Doris

Det framkommer dock i intervjuerna att respondenterna, trots att fosterbarnen bara varit där under en kortare tid, oftast inte kan låta bli att knyta an till barnen och samtliga förklarar hur viktigt det är att knyta an till barnen oavsett längden på placeringen. Förstår man detta utifrån anknytningsteorin ser man hur omsorgs-

givandet för familjehemsföräldern automatiskt infinner sig, när de ser att barnet behöver ens trygghet och kärlek (Bowlby 2005).

Tidigare forskning visar att tiden på ett barns placering kan spela stor roll för hur starkt familjehemsföräldrar lyckas knyta an till fosterbarnet. Man har sett att ju längre placeringen varat, desto starkare band blev det mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnen (Höjer 2001; Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985; Ponciano 2010).

### **Vikten av att involvera sig i barnen**

Något samtliga respondenter är enade om är vikten av att involvera sig i barnet och i uppdraget. Trots att det ständigt finns ett hot om att barnet när som helst kan få flytta tillbaka hem till ursprungsfamiljen, beskriver alla betydelsen av att kunna engagera sig i barnen för att överhuvudtaget kunna göra ett bra jobb. Några intervjupersoner menar på att det annars inte hade fungerat att fortsätta uppdraget. En del beskriver även hur det faller sig naturligt att involvera sig i de placerade barnen. En av respondenterna uttrycker det såhär:

Jag är sån här att jag gör ingenting halvhjärtat. [...] För mig finns det inget annat sätt. Det är som att överhuvudtaget ha en relation och hålla dom på avstånd. Vad är det då för mening med att ha en relation? – Doris

Att samtliga respondenter berättar hur de emotionellt har lyckats att involvera sig i sina fosterbarn kan tyda på att de alla är människor som är villiga och har lätt för att ta till sig nya människor och även dela med sig av sin kärlek. Vinterhed (1985) diskuterar just denna förmåga som många familjehemsföräldrar har och kallar dem för "emotionella överskottsmänniskor". När Doris beskriver hur hon aldrig gör något halvhjärtat, kan detta ses utifrån att hon är en person som helhjärtat vill engagera sig i sina fosterbarn och som vill sprida över den kärlek hon bär på. Att man som familjehemsförälder är en emotionell överskottsmänniska kan även bidra till att man som person har lättare att knyta an till nya personer, i detta fall barn eller ungdomar.

### **5.1.2 Fosterbarn som en del av familjen**

Oberoende på om fosterbarnet är ett barn eller en tonåring så beskriver samtliga av respondenterna vikten att det placerade barnet blir en del av familjen. Många av respondenterna älskar sina fosterbarn som att de vore sina egna och ser därmed att det utvecklar sig naturligt att dessa barn blir en del av familjen. De berättar alla i intervjuerna om sina knep för att få dessa barn att känna sig som en del av familjen. Två av respondenterna pratar om vikten att alltid skriva med dem i alla gratulationskort och julkort för att på så sätt visa att de tillhör familjen. En annan berättar hur de alltid säger att de har fem barn, trots att två av dem är fosterbarn.

Men vi säger alltid att vi har fem barn för det liksom... Det är våra och det har blivit så då va. – Peter

Citatet ovan kan förstås utifrån anknytningsteorin genom att informanten uttalar sig på ett sätt där man kan anta att han har knutit an till barnen som att de vore hans egna barn. Han berättar att han ser sig själv ha fem barn, trots att två av dessa är fosterbarn. Att samtliga av respondenterna beskriver att de allra flesta fosterbarn

har blivit en del av familjen kan också ses utifrån anknytningsteorin och att de har kunnat knyta an till sina fosterbarn. Önskemålet är just att familjehemsföräldrarna ska kunna knyta an till sina fosterbarn för att kunna ge barnen den trygghet och kärlek som de behöver, framförallt under sin uppväxt (Höjer 2001).

### **Skillnader mellan fosterbarn och de biologiska barnen**

Samtliga av respondenterna beskriver fosterbarnen som familjemedlemmar, men många ser dock skillnader på sina fosterbarn och deras egna biologiska barn. De kunde ofta beskriva att de älskade fosterbarnen som att de vore ens egna, men när de fick frågan om man älskar barnen på samma sätt som sina biologiska, så sa majoriteten av våra respondenter att det trots allt fanns skillnader.

Det klart att jag har olika känslor för mina pojkar (biologiska barnen) gentemot dom här tjejerna (fosterbarnen). Men det behöver inte vara på något dåligt sätt, att det är mindre. Men det är på ett annat sätt liksom. – Agneta

Två av respondenterna förklarade att en känslomässig skillnad mellan fosterbarnen och de biologiska barnen är att de själva inte fött dem och att de därmed inte varit med från början. Detta är något som även tidigare forskning visar på (Höjer 2001). Några andra respondenter beskrev att de kände ett större ansvar gentemot fosterbarnen än till de biologiska barnen. Detta förklarade de med det ändå var någon annans barn där man är rädd för att göra fel samt att man har fått en utbildning för att bli familjehemsförälder, vilket gjort att det ställdes högre krav på en som förälder.

Vi har alltid känt att de är våra killar, men att man kanske... på något sätt har man större ansvar. De har ju ändå en mamma som kan klaga på mig att jag gjort fel och så. Jag vill ju göra mitt bästa. – Gunilla

Bowlby (1994) pratar just om hur modern och hennes nyfödda barn utvecklar ett starkt band redan vid födseln och hur den här anknytningen sedan bara växer och blir starkare. En bidragande faktor till att modern nästan direkt skapar starka band med barnet menar Bowlby (1994) är att man då börjar inse att det faktiskt är ens eget barn som man själv har skapat samt att nyfödda barn har en förmåga att fängsla inte bara modern och fadern, utan även andra i omgivningen. Man har även sett i tidigare forskning att familjehemsföräldrar, trots att de älskar sina fosterbarn, ändå inte har samma föräldrakänslor gentemot dessa som till sina biologiska barn (Höjer 2001).

### **Svårigheter med att kunna bli som en “vanlig” familj.**

Målet för alla respondenterna är just att få fosterbarnen att bli en del av deras familj, men en del av dem nämner vissa hinder som gör att det blir svårt för både dem och för barnen att helt kunna känna sig som en sammansvetsad familj. Ett av dessa hinder är omprövningen som ska göras var sjätte månad för att se om barnet kan flytta tillbaka till ursprungsfamiljen eller om man får stanna kvar i familjehemmet. Detta beskriver några familjehemsföräldrar som en ständig påminnelse om att fosterbarnen trots allt inte tillhör familjen. Ett annat hinder som några respondenter tar upp är att de “bara” är kompletterande föräldrar för barnen och inte några vårdnadshavare. Detta gör att de inte har någon juridisk bestämmanderätt vilket

också gör att de ständigt påminns om att barnen faktiskt inte riktigt tillhör familjen ändå.

För det är ju det som är problemet med att inte vara deras förälder, man har ju inga befogenheter. [...] Man är ju inte biologförälder så vem är man då? Man är ingenting. – Elisabeth

Att som familjehemsförälder inte ha några befogenheter till att kunna fatta vissa beslut som rör fosterbarnet gör att det blir svårare att helt kunna känna sig som en vanlig familj. Detta vittnar några av våra respondenter om. I Höjers (2001) avhandling visar hon på att det finns många familjehemsföräldrar som delar just denna uppfattning. När familjehemsföräldrarna inte kan få bestämma över de barn som finns i hemmet innebär det att en viktig del av föräldraskapet är satt ur spel (Höjer 2001). Detta kan därför resultera i en känsla av att fosterbarnen känner sig utanför i familjehemmet.

## 5.2 Upplevelsen när ett barn anländer

I det här avsnittet presenteras resultatet kring hur respondenterna upplever det vid anländandet av ett nytt fosterbarn. Deras upplevelser kring första tiden lyfts även upp.

### 5.2.1 Familjehemsföräldrarnas känslor vid anländandet

Det framkom under intervjuerna att alla respondenter såg anländandet av det nya fosterbarnet som något roligt och spännande. Några respondenter beskrev att det kändes nervöst och pirrigt att få träffa det nya barnet för första gången. Pirrigt var de för att det alltid var en ny individ som man skulle lära känna och som man också skulle lära sig att tycka om. Även hur barnet skulle uppfatta dem som personer upplevdes av respondenterna som lite pirrigt. Somliga beskrev hur de rent känslomässigt alltid upplevde varje uppdrag som nytt då det var en ny individ med en ny personlighet att lära känna. Rent praktiskt beskrev de dock att anländandet av det nya fosterbarnet ofta sågs som en upprepning där man redan vet hur man skulle förbereda i hemmet och där man ofta har invanda rutiner, strategier och knep man utvecklat under de år man varit familjehem. Detta för att lättare kunna veta hur man ska agera när en ny situation uppstår. En av respondenterna beskriver anländandet av ett nytt fosterbarn såhär:

Det är en upplevelse och en utmaning. Att man ska hjälpa den här individen och ja... Nej men det är roligt och spännande. Alltså det är ju det som är det roliga med jobbet ju. Att det kommer en människa som behöver hjälp då och sen att man etablerar en relation med den. – Björn

Björn beskriver ovan att han ser ett fosterbarns anländande som något av det roligaste med uppdraget. Han kommer även in på att en av hans uppgifter med uppdraget är att hjälpa den här människan, vilket han ser som något spännande och roligt. Genom att ta emot ett fosterbarn, ser han att han kan bidra med något meningsfullt för barnet. Detta kan medverka till att han känner sig betydelsefull för barnet, men också att barnet är betydelsefullt för honom. Att man känner att man är viktig för en annan människa, men också att man har en betydelsefull omgivning kan förstås utifrån KASAM och begreppet meningsfullhet (Antonovskys 2005).

Många av respondenterna beskrev även en oro vid anländandet. En oro som bl.a. grundar sig i om de kommer att gå ihop med barnet, om de duger som familjehemsföräldrar till barnet, hur det kommer att påverka deras liv eller om de överhuvudtaget kommer att klara av att ta sig an barnet. Den här oron gjorde att många av respondenterna ibland började att ifrågasätter sig själva som familjehemsföräldrar. En av respondenterna uttrycker sig såhär kring detta:

Ja men alltså man tänker ju hur man ska kunna ta till sig dom. Kommer jag att kunna det? För det måste man ju kunna annars är det ju liksom inte bra. [...] Jag tror inte det är så många jobb som man ifrågasätter hela tiden, som man gör med detta. – Agneta

En annan respondent uttrycker sig på liknande sätt vid frågan om hur hon upplevde det när hon för första gången tog emot ett fosterbarn:

Nej, men det var tufft på det viset att jag inte visste om vi skulle klara av det. Duger vi, klarar vi av det? Kommer vi att fixa det här? För det skulle kännas fruktansvärt om man tar emot någon och så klarar man inte av det. – Doris

Några av respondenterna beskriver hur de i vardagen fått rutiner och strukturer på hur man som familjehem ska agera när ett placerat barn anländer och hur dessa rutiner gör det lättare att sedan hantera situationen. Med hjälp av begreppet *begriplighet* menar Antonovsky (2005) hur människor mår bra av att ha struktur i sina liv och hur dessa strukturer kan hjälpa oss att begripa saker om något oförutsägbart inträffar. Att våra respondenter har skapat rutiner och strukturer när ett placerat barn anländer kan därför förstås utifrån att de mår bra av att veta hur de ska bete sig och agera vid dessa situationer. När det kommer till respondenternas upplevelse vid ett barns anländande beskriver både Agneta och Doris hur de kunde känna en oro inför anländandet, vilket oftast grundades i ett ifrågasättande om hur man skulle klara av det. Detta kan förstås utifrån Antonovskys (2005) begrepp *stressorer* där han bl.a. pratar om hur livshändelser i stor grad kan påverka en. Dessa viktiga livshändelser kan vara väntade, men det som kännetecknar just dessa stressorer enligt Antonovsky är att man aldrig på förhand kan veta hur man kommer att reagera. De svar som våra respondenter har gett tyder just på detta. Att de, trots att de vet om att ett barn ska anlända till familjehemmet, ändå aldrig riktigt kan veta hur de kommer att bli och hur de kommer att reagera. Detta pratar även Kälvesten (1973) om i sin forskning, genom att en oro kan skapas på grund av att det blir en stor förändring i det slutna systemet när ett fosterbarn kommer in i familjen. Detta kan man se både när respondenterna beskriver en oro vid ett barns anländande, men också när de beskriver hur det rent känslomässigt alltid upplevs som nytt när ett barn anländer till familjen.

### 5.2.2 Första tiden som en smekmånad

Somliga av respondenterna beskrev den första tiden efter barnets anländande som en smekmånad där man tog tid att lära känna varandra, men också där båda parterna ser till att visa sina allra bästa sidor av varandra. Det förekom att respondenterna gav fosterbarnen mutor eller på annat sätt försökte få barnets godkännande. Många av respondenterna vittnade om att fosterbarnen ofta under den här perioden betedde sig lugna och gjorde som de blev tillsagda. Denna smekmånad övergick sedan ofta

till att många barn, när de kände sig trygga, började reagera på det de varit med om. Detta kunde uttrycka sig i självskadebeteenden, hysteriskt skrikande, skolkning från skolan etc. En av informanterna beskriver denna tid som lugnet före stormen vid frågan om hur han upplever ett barns anländande till familjehemmet:

Nej men det är en omställning. Att veta det att nu kommer det hända saker här. [...] Och så vet man att första månaden bara är en smekmånad. Att det kommer... Det finns inte ett barn som det inte kommer på utan det är bara att sitta och vänta på det. Det kan ju ta hus i helvetet, både positivt och negativt. – Jan

Jan beskriver här hur han upplever den första tiden vid anländandet av ett nytt fosterbarn. Han nämner även begreppet smekmånad och hur det kännetecknar den första tiden. Med *smekmånad* menar Lenéer-Axelsson & Thylefors (2005) en tid som ofta infaller i början av en ny grupp- eller relationsbildning och som innebär att man försöker leva i harmoni med varandra och därmed även försöker att undvika konflikter så långt det går. När Jan och några av de andra respondenterna beskriver hur den första tiden mest handlar om att lära känna varandra och hur de väljer att visa sig från sina bästa sidor, kan därför ses utifrån begreppet smekmånad.

### 5.2.3 Vikten av att fosterbarnen känner sig välkomna

Samtliga av respondenterna beskrev vikten av att det placerade barnet ska känna sig välkommen när denne anländer. Många av dem hade därför olika knep och strategier för att få det nya barnet att känna sig välkommen. En respondent valde bl.a. att åka ut och handla mat med barnen där barnen själva fick peka ut den maten de ville ha, två andra gjorde anländandet som en liten födelsedag åt barnen där man köper ett start-kit till dem som de får den dagen de kommer hem till familjen. I detta start-kit kunde det bland annat vara egna sängkläder och tavlor till det nya rummet. Denna dag firar man sedan varje år. En familjehemsförälder pratar även om hur man i början fjäskar med barnen för att få dem att trivas:

Det kanske låter som att man fjäskar, men det gör man. Man spelar på det i början. Det man behöver för att kunna skapa en bra relation, det är ju att man gjort en grund som talar om att 'jag kommer att anstränga mig extra för dig'. Så är det någon gång mutor så är det okej tycker jag. – Doris

När Doris och några av de andra respondenterna uttalar sig om hur det i början av en placering är okej att använda sig av olika knep såsom mutor och smicker för att få barnet att trivas, kan detta tolkas utifrån begreppet smekmånad. Samtliga av respondenterna vittnar om hur viktigt det är att barnen trivs och känner sig välkomna. Ett resultat av detta kan därför bli att man som familjehemsförälder i början av en ny placering försöker att skapa en "vi-känsla" och därmed undvika konflikter, vilket är just kännetecknande för begreppet smekmånad (Lenéer-Axelsson & Thylefors). Varför respondenterna anser det viktigt för barnen att trivas i familjehemmet kan tolkas utifrån Antonovskys (2005) begrepp *meningsfullhet*. De känner att de gör något meningsfullt när de ser att barnen trivs och detta gör att de får mer motivation och styrka att vilja fortsätta som familjehem. Hade däremot respondenterna sett att barnen inte trivdes i familjehemmet, hade de kanske börjat tvivla på om det de gör är bra för barnen och då hade en stor motivationsfaktor



möjligtvis gått förlorad. Genom att respondenterna tar till olika knep som resulterar i att barnen trivs och känner sig välkomna kan det därför hjälpa respondenterna att lättare se sig själva som en lämplig familjehemsförälder. De får en bekräftelse på att det de gör är meningsfullt för barnen.

### 5.3 Upplevelsen av tiden som familjehemsförälder

I det här avsnittet beskrivs hur det är att vara familjehemsförälder. Hur samtliga av respondenterna ser uppdraget som meningsfullt där man gör mycket nytta för de barn man tar sig an och det betydelsefulla i uppdraget som familjehem.

#### 5.3.1 Familjehem som något meningsfullt

Under intervjuerna framgick att många såg sitt uppdrag som familjehem som något meningsfullt. Man pratade om att man gjorde nytta och att man kände att man gav någonting till dessa barn. En familjehemsförälder pratade om att hon fick en uppgift att fylla. Flera av familjehemsföräldrarna pratade om att de ville kunna ge de placerade barnen så mycket som möjligt under tiden de var placerade för att kunna flytta hemifrån när tiden var inne. En familjehemsförälder uttryckte att det fanns en skillnad mellan de biologiska barnen och fosterbarnen i just den förberedelsen. För de biologiska barnen kunde man fokusera på det praktiska, så som att laga mat och städa, medan för fosterbarnen låg fokus på både det praktiska och det känslomässiga. Några av familjehemsföräldrarna uttrycker att det bästa med att vara familjehem var att man kunde bidra med något till dessa barn:

Det är väl en sak som är det bästa då att man eventuellt skulle kunna bidra med någonting till dom här ungarna som är så utsatta. [...] vem skulle annars göra det? Eller vad hade hänt annars? Och sen vet man ju inte om det går bra. Men i varje fall så har man nog gjort något bra. Och det är ju ett väldigt gott sätt att få leva på. – Agneta

Ja, det är väl att man kan göra något för dom. Det är nog det som är det bästa tycker jag. Man känner att dom här barnen växer, det är det jag tycker är så roligt. Och att dom får, att dom lämnar sitt tillit till oss, och att dom låter oss få hjälpa dom. – Annika

Att kunna bidra och göra nytta för de placerade barnen var något som var viktigt för informanterna. Som vi har kunnat se i tidigare forskning ses familjehemsföräldrar som "emotionella överskottsmänniskor" och som har väldigt mycket att ge (Vinterhed 1985; Kälvesten 1973). Ett av motiven till att bli familjehem var just att man vill kunna göra en insats för de som behöver hjälp (Höjer 2001). I vår studie pratar familjehemsföräldrarna om en uppgift att fylla, att de känner att de gör något meningsfullt. Antonovsky (2005) menar att de människor som känner att de har någon meningsfull uppgift mår bättre än de som inte har det. Att få känna att man kan göra något för någon gör att man känner sig betydelsefull och att det man gör är meningsfullt för denna individ. Utifrån KASAM kan vi därmed dra slutsatsen att våra informanter känner en hög meningsfullhet då de tycker om att bidra och hjälpa de placerade barnen. Vi kan också anta att dessa familjehemsföräldrar oftast mår bättre än de som inte känner att de har en meningsfull tillvaro.

### 5.3.2 Vilken betydelse familjehemsföräldrarna har haft

Under intervjuerna pratades det mycket om vilken betydelse familjehemsföräldrarna tror att de har haft för de placerade barnen. Det framkom att det fanns delade meningar om ens egen betydelse då det var bred variation i svaren. Dock svarade majoriteten att de tror att de har haft stor betydelse för fosterbarnen. I citaten nedan har vi ytterligheterna på respektive sida:

(...) man tror kanske att man har haft jättestor betydelse men jag är lite sådär tvivlande ändå. För dom viktigaste är ju de biologiska föräldrarna, hur illa de än varit i livet så är det mamma och pappa. Det är bara så. – Björn

Jag tror att jag räddade deras liv. Men så tänkte jag inte innan. Det tänkte jag inte. Jag hade nog inte bilden av att vara liksom så ”major”. En så stor grej. Men nu när de har flyttat hemifrån och man kan titta tillbaka liksom så säger dom ju det själva, att jag har räddat deras liv. Eller att vi har räddat deras liv. – Doris

Här visar Björn på att han ser sin egen roll som lite mindre än de biologiska föräldrarnas och menar att i den betydelsen så kan man aldrig ersätta de biologiska föräldrarna. Doris menar dock att hon har haft jättestor betydelse, men att hon inte tidigare trodde att hon hade det. Det är först när hon fick bekräftelsen från fosterbarnen hon ser att hennes roll som familjehemsförälder har haft så stor betydelse.

Doris säger i intervjun att det inte enbart har varit de som föräldrar som har haft stor betydelse för de placerade barnen, utan även deras egna biologiska barn. Hon förklarar det som att man kan säga saker till sina syskon som man inte kan säga till sina föräldrar och att det är de som familj som har haft stor betydelse för fosterbarnen.

De har haft väldigt stor betydelse liksom att de [biologiska barnen] har funnits där. Vi som familj. Att de har kunnat prata med sina bröder om sånt som de tycker att man inte kan prata med sina föräldrar om - Gunilla

De flesta av våra informanter trodde eller visste att de har haft stor betydelse för fosterbarnen. Utifrån Bowlbys (1994) begrepp *trygg bas* kan man tänka sig att familjehemsföräldrarna har utgjort en trygg bas för fosterbarnen. Som vi nämnt tidigare innebär detta att fosterbarnen kan känna sig trygga och kan ge sig ut och utforska världen med vetskapen om att de har en trygghet att återvända till. Genom att vara denna trygghet blir familjehemsföräldrarna otroligt viktiga för fosterbarnen som vågar utforska livet. Det Björn menar med att de biologiska föräldrarna är viktigare än sin egen roll som familjehemsföräldrar kan bekräftas utifrån anknytningsteorin där Bowlby (1994) menar att man som spädbarn och under barndomen knyter an till sina föräldrar eller föräldrasubstitut och att denna anknytning finns kvar under normala omständigheter genom ungdoms- och vuxenlivet. Man har kvar anknytningen till sina föräldrar livet ut. Dock menar han också att man kan skapa nya anknytningar och att det inte behöver vara de biologiska föräldrarna som står för den primära anknytningen. Som Gunilla också säger är de biologiska barnen i familjehemmet också viktiga för fosterbarnen. De

biologiska barnen får en annan roll än vad familjehemsföräldrarna har och det blir en sorts syskonrelation. Bowlby menar att ett barn kan knyta an till flera, men att man har en primär anknytningsperson (1994). Man kan därför anta att en sorts anknytning har bildats mellan fosterbarnet och de biologiska barnen. De biologiska barnen blir en viktig del i fosterbarnets liv.

### 5.3.3 Blivit bättre människor

Att familjehemsföräldrarna har haft stor betydelse för de placerade barnen är många av våra informanter eniga om. Under intervjuerna pratades en del om omgivningens reaktioner och där framkom att många i familjehemmets omgivning anser att de är fantastiska och duktiga för att de är familjehem. Familjehemsföräldrarna själva ser det dock inte på samma sätt utan menar att de bara är vanliga människor och att vem som helst kan göra det de gör. Vissa upplever dock att de har blivit bättre människor, bland annat för att man blir mer ödmjuk när man ser hur tufft fosterbarnen har det och att det på det sättet har blivit meningsfullt för familjehemsföräldrarna också. Två av våra informanter uttrycker sig så här:

Jag tror att vi har blivit bättre människor. Det låter knäppt. Vi var inte bättre människor för att vi tog emot barn. [...] Och många säger 'Åh, vad fantastiska ni är' och det upplever inte jag att vi var. Jag tycker inte det är så fantastiskt. Däremot så upplever jag att vi blev bättre människor av det. För man blir mer ödmjuk när man upptäcker att 'nä men så här tufft har dom det' [...]. – Doris

Det har ju gett vårt liv en mening på ett helt annat sätt. – Marie

Det är många som uttrycker att de har påverkats positivt sen när de blev familjehem. Flera respondenter säger att de har mindre fördomar och kan lättare förstå hur det kan gå snett för vissa, att det inte krävs så mycket för att hamna på fel sida.

Där har jag gjort den största resan faktiskt. Lärt mig att se under ytan och förstå och ja, lärt mig att tycka om de här föräldrarna, förstå hur det kan blir såhär. Det kan hända vem som helst. – Marie

Familjehemsföräldrarna ser här också vilken betydelse uppdraget som familjehem har haft för dem själva. Marie beskriver att deras liv fått en mening på ett annat sätt än tidigare. Just att livet har en mening och känns meningsfullt menar Antonovsky (2005) kan innebära att man har en hög KASAM. Familjehemsföräldrarna känner att de har en meningsfull uppgift och kan därmed känna att de har blivit bättre människor. Doris säger att de inte har blivit bättre människor för att de har tagit emot ett barn utan de har blivit bättre människor under tiden de varit familjehem när de sett vad dessa barn har varit med om och därigenom blivit mer ödmjuk.

Flera av informanterna pratade om att de har fått mindre fördomar. De har sett hur lätt det är att hamna på fel sida. Utifrån Antonovskys begrepp hanterbarhet kan man anta att de som hamnat på fel sida kan ha haft låg hanterbarhet och därmed inte känt att han/hon har haft medel att hantera situationen (2005). Familjehemsföräldrarna kan i motsats till de biologiska föräldrarna haft hög hanterbarhet och därmed inte hamnat i samma situationer som de biologiska föräldrarna hamnat i. Familjehemsföräldrarna kan istället känna att de inte är ett offer inför svåra situationer. Dock framgår också i intervjuerna att familjehemsföräldrarna är medvetna om att det inte

krävs mycket för att hamna på ”fel sida”, att det likaväl kunnat vara de som hamnat där istället för föräldrarna till fosterbarnen.

Tidigare forskning kring vilken påverkan familjehemsuppdraget har haft för familjehemsföräldrarna har varit svår att hitta. Forskningen har mer varit inriktad på det praktiska, som t.ex. tidsbrist, och på paret istället för individen (se bl.a. Höjer 2001).

#### 5.3.4 Bekräftelse

Bekräftelse är något nästan samtliga har tagit upp. Vissa pratar om det som ett kvitto på att det de har gjort har fungerat medan vissa pratar mer specifikt om en viss händelse som de anser varit en bekräftelse från fosterbarnet på att familjehemsföräldrarna har haft stor betydelse i dennes liv. Ett exempel på detta berättar Elisabeth om och hur hon upplevde det att få bekräftelse. Under tiden för placeringen hade den placerade flickan och familjehemsmamman inte riktigt kommit överens, men efter att ha flyttat till ett annat boende ringde hon efter några månader:

Då ringde hon och så hörde jag i andra änden lite svagt, för hon brukar aldrig prata med svag röst. Och då sa hon ’Hej mamma, det är Linda’. Och hon har aldrig kallat mig för mamma. Och jag bara ’Jaha hej’. ’Jag undrar bara, får jag komma hem?’ När hon har varit borta ett tag så såg hon detta som sitt hem. [...] Ja jag var ju fortfarande ganska upprörd får jag säga. (skratt) Jo, men det var en jättefin bekräftelse. Det var väldigt speciellt. Och jag förstod innebörden, alltså att jag var en viktig person även om hon hade hatat mig i två år eller något sånt. Så det kändes ju rätt gott. – Elisabeth

Att få bekräftelse för det de har gjort talar många av familjehemsföräldrarna om som något fint och väldigt glädjande. Utifrån begreppet *meningsfullhet* (Antonovsky 2005) kan man anta att denna bekräftelse de får från fosterbarnen blir ett bevis för dem att det de gör är meningsfullt. Utan dessa bekräftelser kan familjehemsföräldrarna känna att man inte duger eller att det man gör är betydelselöst. Som vi såg tidigare blir många familjehem för att man vill göra nytta och hjälpa de som behöver ha hjälp. Om man ser detta utifrån *meningsfullhet* kan man anta att genom att göra nytta och få bekräftelse på att man har gjort nytta kan man känna sig meningsfull. Om man istället inte får denna bekräftelse kan det bli svårt att motivera sig till att fortsätta att vara familjehem då man inte känner någon meningsfullhet i det man gör.

Det är många som vittnar om liknande händelser. Det kan vara allt från en liten kram till att fosterbarnet har sagt att ”du har räddat mitt liv”. Flera av familjehemsföräldrarna har svårt att förstå att det de gör kan ha så stor betydelse. Detta sammanfattar Agneta väldigt bra:

Det känns ju liksom väldigt mycket. Det känns liksom, kan det vara så?! Då blir man väldigt ödmjuk på något sätt, [...] för då fattar man att det kan vara väldigt lite som betyder väldigt mycket för någon. – Agneta

När man är familjehem kommer man till nya insikter. Agneta säger här ovan att väldigt lite kan betyda väldigt mycket för någon och detta kan man förklara genom *trygg bas*. Som beskrivits tidigare handlar det om att bara finnas till och kunna ge tröst och kärlek när barnen behöver det, vilket innebär en stor trygghet för barnet (Bowlby 1994).

Flera av familjehemsföräldrarna talar om att bekräftelsen är något som man inte får i början eller under tiden, utan den kommer oftast efteråt. Marie gör en tydlig markering och säger att man inte ska kräva det innan:

Man ska aldrig kräva det innan [...] när dom blir vuxna så får man in en liten bekräftelse och det räcker. Det räcker fullkomligt. – Marie

Denna markering kan man anta vara en påminnelse, både till sig själv och till andra. Att få bekräftelse är en viktig del i uppdraget som familjehem, men om man skulle kräva det under tiden går mycket av vad uppdraget egentligen går ut på om intet. Man känner en meningsfullhet i att vara familjehem när man får bekräftelse. För att kunna hantera detta tuffa uppdrag som familjehem, behöver man känna en meningsfullhet för det man gör.

## 5.4 Upplevelsen när ett uppdrag avslutas

I empirin framgår att informanterna har haft många olika sorters avslut. Vissa har haft planerade avslut som mer eller mindre har gått enligt planerna där fosterbarnen har varit redo, andra har haft planerliga avslut där fosterbarnen dock inte varit redo. Fosterbarnen kan ha placerats om, med eller emot sin vilja, i nytt familjehem, tillbaka till sina biologiska föräldrar eller till eget boende. Några har haft hastiga avslut som kom från ingenstans och i några fall har inget avslut kunnat genomföras. De flesta av informanterna säger dock att majoriteten av avsluten har varit planerade men att fosterbarnen har varit mer eller mindre mogna för det. I empirin framkommer att informanterna ser olika på vad som är själva avslutet. För vissa innebär ett avslut inte nödvändigtvis att de flyttar hemifrån. Även om uppdraget är avslutat bor några av fosterbarnen kvar i familjehemmen.

### 5.4.1 Hur ett bra avslut ska se ut

Upplevelsen av att ett uppdrag avslutas har beskrivits av informanterna som varierande. Beroende på hur avslutet har sett ut och andra omständigheter kan avslutet kännas allt ifrån jättebra till fruktansvärt. Informanterna menar att det finns många olika faktorer som påverkar hur avslutet upplevs. Positiva faktorer beskriver informanterna som att de vet att de har det bra, att fosterbarnen har varit redo och att det har varit planerat.

Flera av våra informanter har upplevt avslut där fosterbarnen inte har varit redo att flytta hemifrån. Flera av familjehemsföräldrarna pratar om att dessa placerade barn ligger lite efter i den känslomässiga utvecklingen och därför inte är redo att flytta vid samma ålder som deras biologiska barn. Dock upplever Tina att tiden har varit inne i merparten av avsluten.

Har det känts som att tiden var inne? – Emelie

Ja, i nästan i alla uppdrag har det varit det. Det har liksom de har gått vidare, och det har också känts jättebra - Tina

Att avsluta ett uppdrag kan vara svårt på många sätt. Informanterna menar dock att det finns faktorer som kan underlätta separationen. Utifrån Antonovskys (2005) begrepp *stressorer* kan man anta att just avslutet är en stressor. Man vet inte hur man kommer att reagera när avslutet väl blir av. Dock finns det alltså faktorer som gör att man kan hantera situationen bättre. Antonovsky (2005) menar att de med hög hanterbarhet lättare kan hantera situationen. De känner att de har resurser som hjälper dem igenom det de ställs inför. I detta fall blir bidragande faktorer till att de kan hantera situationen om det varit planerat, om barnen har varit redo och att de vet att de får det bra. Det behöver alltså inte vara resurser hos dem själva som gör att de lättare kan hantera situationen, utan i detta fall är det hur barnen upplever det och omständigheter kring avslutet som påverkar. I de fall där barnen inte har känt sig redo blir situationen annorlunda. Där kan familjehemsföräldrarna känna sig som offer inför avslutet då de känner att de själva och barnen inte har de resurser som behövs till att hantera situationen.

#### 5.4.2 Uppdrag som upplevts som negativa

Några av våra informanter har varit med om avslut som kommit väldigt hastigt och ser det som ett dåligt avslut. En av våra informanter berättar om att de fick ett telefonsamtal och att fosterbarnet skulle tillbaka till sin biologiska familj tre dagar senare. Här beskriver hon hur det kändes:

Nej men man gick ju sönder. Fullständigt. [...] Men alltså för barnet, alltså man känner ju bara att åh. Stackars barn. De har ingenting, ingenting. – Elisabeth

Här menar Elisabeth att det var mer jobbigt för barnets skull snarare än sin egen. Utifrån Antonovskys (2005) begrepp hanterbarhet kan man anta att hon anser sig ha de resurser som krävs för att klara av denna jobbiga situation, medan barnet inte har dessa resurser. Elisabeth nämner också att hon tyckte det var jobbigt för de andra fosterbarnen de hade placerade hos sig då hon funderade på vilka signaler detta skickade till dem. De blev oroliga och undrade om de också skulle behöva flytta. Återigen menar dock Elisabeth att hon klarar av situationen bättre än vad barnen gör för hon har resurser till att klara av det. Däremot går hon sönder när hon ser hur barnet rycks ur tryggheten i familjehemmet och placeras tillbaka i den biologiska familjen och även se hur de andra placerade barnen blir oroliga när det inträffar.

Ytterligare ett avslut som har upplevts negativt har varit när fosterbarnet som bott i princip hela sitt liv i familjehemmet, både mot sin egen vilja och mot familjehemsföräldrarnas vilja, placerats tillbaka i den biologiska familjen. Detta upplevdes som negativt, både för att fosterbarnet inte ville flytta tillbaka och för att familjehemsföräldrarna visste att hon inte skulle få det bra.

[...] fick hon flytta hem igen mot våran vilja. Och mot hennes egen vilja också. Och ja... det var väldigt jobbigt för henne och för oss också. [...] Nej, det var jättejobbigt för vi visste ju att det här inte var bra för henne.[...] Det var att vi trodde att hon inte skulle få det så bra [...]. – Björn

En annan familjehemsförälder beskriver ett annat jobbigt avslut, men i det fallet visste hon om att barnet skulle flyttas till ett annat familjehem redan när barnet blev placerat. Barnet var väldigt litet och trots att placeringen var kort är det för henne det jobbigaste avslutet. Tidigare forskning visar just hur jobbigt separationen kan bli när barnet kommer som spädbarn trots att placeringen inte är tänkt att vara lång (Vinnerljung 1996; Vinterhed 1985).

Ja det påverkade mig så att jag stängde hennes dörr och jag tror inte att jag var där inne på ett år med spjalsäng och allt. – Annika

Som vi sett i tidigare avsnitt blir anknytningen starkare ju yngre barnet är när det blir placerat. Små barn har större behov av att någon ger dem uppmärksamhet och tid till att hjälpa dem. Till en början klarar bebisar ingenting själva och blir beroende av sin omsorgsgivare (Bowlby 1994). Två familjehemsföräldrar, Björn och Annika, fick barnen när de var små och har därför blivit en stor del av barnens liv. Att behöva skiljas från dem blir extra tufft när man har varit som föräldrar till barnen i nästan hela deras liv. Och som i Björns fall där barnet bott hos dem i många år och de vet att barnet förmodligen inte kommer att få det bra blir separationen ännu värre. Edelstein et al. (2001) har också funnit att ju yngre barnet har varit vid tiden för placeringen desto svårare har separationen varit. Detta beror på att bandet mellan barn och familjehemsförälder har blivit starkare jämfört med barn som blivit placerade när de varit lite äldre. Att separeras från ett barn som verkligen har knutit an till en kan därför vara riktigt tufft. Annika berättade också att hon tveklade på om hon skulle fortsätta som familjehem på grund av att avslutet hade varit så jobbigt, men beslutade sig sedan för att fortsätta.

Några av våra informanter har även varit med om uppdrag som inte har kunnat avslutas på grund av olika anledningar. Det kan t.ex. bero på konflikter, stora som små, mellan familjehemmet och fosterbarnet som inte blivit utredda. Detta upplevs av några som obehagligt och som det värsta avslut som finns för det ligger kvar och gnager.

Det känns lite obehagligt. Det känns inte bra, härinne [lägger handen på hjärtat]. – Tina

Det är ju jobbigt när man inte får ett avslut. [...] Det är det absolut värsta avslutet som finns, när man inte får göra klart. [...] för då tar det lång tid att bearbeta. Då ligger det kvar och gnager liksom. Då måste man göra sitt avslut själv på något sätt. – Agneta

Det Agneta beskriver ovan visar på hur jobbigt det kan vara med att inte få ett avslut. I och med att de inte har fått ett avslut har de inte fått de resurser som krävs för att kunna hantera det på ett bra sätt. När man får ett avslut kan man lägga det bakom sig, medan som Agneta beskriver att när man inte får ett avslut så ligger det kvar och gnager. Man behöver ha ett avslut för att kunna hantera situationen. Antonovskys (2005) begrepp hanterbarhet menar att det är viktigt att ha resurser för att hantera motgångarna. I detta fall där det inte har blivit till stånd något avslut saknas resurser för att kunna hantera detta på ett bra sätt. Självklart har familjehemsföräldrarna andra faktorer som kan hjälpa dem att hantera denna situation, men inte förrän man har avslutat kan man lägga det bakom sig. Det finns många olika anledningar till att det inte har blivit något avslut, men oavsett vilken anledning det

är, är det viktigt att få göra ett avslut. Detta hade även socialtjänsten sagt till en av familjehemsföräldrarna som inte kunnat göra något avslut.

Vart fosterbarnet flyttar när uppdraget är avslutat har visats sig vara viktigt för hur familjehemsföräldrarna upplever avslutet. Dock skiljer sig åsikterna åt en del. En av familjehemsföräldrarna uttrycker att det är mer positivt att fosterbarnen kommer till eget boende istället för att placeras åter i den biologiska familjen. En annan tycker det är bra att barnen får komma tillbaka till den biologiska familjen, men har dock varit med om att de biologiska föräldrarna inte har varit redo och att det därmed har blivit en dålig upplevelse för att man vet att barnet inte kommer att få det bra.

### 5.4.3 När uppdraget har avslutats

Under intervjuerna framkom att respondenterna ser olika på sitt uppdrag och hur kontakten ser ut efter avslutat uppdrag. Några familjehemsföräldrar pratar om att uppdraget inte är avslutat, trots att det formellt är det genom socialtjänsten. Doris försöker att begränsa antalet fosterbarn som hon tar emot eftersom att de som kommer till henne och hennes familj blir som deras egna barn. Hon menar att det blir svårt att ta emot för många då familjen skulle bli alldeles för stor med barnbarn och pojkvänner osv.

Och det är ju också därför jag har bestämt mig för att göra något annat nu för jag kan inte ha hur många barnbarn och svågrar eller svärsöner som helst. Utan vi får begränsa oss. – Doris

En annan syn har Agneta. Hon tar gärna emot många fosterbarn, men begränsar sig i hur många hon tar emot samtidigt. Agneta säger också att hon gärna vill hålla kontakten med fosterbarnen efter att uppdraget har avslutats, men att det hänger mycket på fosterbarnen för att upprätthålla kontakten då de kommer att ta emot nya fosterbarn.

Sen så har man ju relationen kvar om dom vill det. Det pratar vi också mycket om, att det kommer att hänga mycket på er för vi får nya barn. – Agneta

Ovan ser vi att det finns en stor spridning på hur man ser på sitt uppdrag som familjehem. Alla har ett unikt sätt att se på sin roll och vilken del i ens liv fosterbarnen får. Att denna skillnad finns mellan familjehemsföräldrarna beror antagligen på att de är olika individer med olika uppfattningar. Från samhällets sida förväntas man bara ta det som ett jobb (Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985), vilket inte alla familjehemsföräldrar anser. Som i Doris fall där hon tydligt har begränsat sig i antal fosterbarn för att kunna finnas till för de som redan finns i hennes liv. Medan Agneta mer ser uppdraget som familjehem som ett jobb där man får nya fosterbarn. Här finns det inget rätt eller fel, utan man får själv avgöra vad som passar en själv bäst.

I några fall som familjehemsföräldrarna har tagit upp har de inte haft kontakt med fosterbarnen efter att uppdraget avslutats. Detta gäller oftast de gånger fosterbarnen har flyttat tillbaka till de biologiska föräldrarna och inte får ha någon kontakt eller de gånger det har fallit sig naturligt att inte ha en fortsatt kontakt. Detta gäller oftast då man inte fått så bra kontakt med fosterbarnet under tiden för placeringen. Att inte få ha fortsatt kontakt upplevs väldigt jobbigt eftersom man då inte vet hur fosterbarnen har det, framförallt när det inte är något man har valt själv.



Det är ju många man tänker på ofta, så hära 'hur går det för dom?'.  
– Agneta

Tidigare forskning har visat att separationen blir svårare om man inte får behålla kontakten med fosterbarnet. Majoriteten vill därför ha fortsatt kontakt med barnen när de flyttat från familjehemmet (Höjer 2001). I de fall som det är självvalt att inte ha någon fortsatt kontakt upplevs det inte så jobbigt. Dock finns det de fall där man inte får ha kontakt, vilket upplevs som mycket jobbigt av familjehemsföräldrarna. Då går man i ovisshet och undrar hur fosterbarnen har det och kan inte känna tryggheten i att veta hur det går för dem. I många fall blir fosterbarnet som en i familjen och om man då inte får ha fortsatt kontakt blir det en stor påfrestning. Man skulle nog uppleva att det blir väldigt jobbigt om man inte får ha fortsatt kontakt med sina biologiska barn, som i många fall blir det en liknande relation som mellan familjehemsföräldrar och fosterbarn.

Några familjehemsföräldrar uppger att trots att uppdraget har avslutats genom socialtjänsten på grund av att fosterbarnen blivit för gamla så bor de kvar i familjehemmet. Flera av dem pratar om att de inte kan slänga ut dem utan att de får bo kvar tills de är redo att flytta, då fosterbarnen ibland inte är redo att flytta när uppdraget avslutas. Nackdelen som Marie ser det med att låta de bo kvar är att man inte får någon ekonomisk ersättning längre och därmed får man de på halsen.

Nu säger jag något väldigt fult, man får dom på halsen [fosterbarnen]. [...] Ja, jag får ju fortsätta att försörja dom, jag får ju inget mer betalt. [...] man borde få en lite peng så länge de bor hemma för dom här barnen kan inte [...]. De här barnen är inte redo för detta [...]. – Marie

Det finns många fördomar idag kring varför man blir familjehem. En utav dem är att man tar emot fosterbarn enbart för att få den ekonomiska ersättningen. Marie påpekar här att hon säger något fult. Hon är medveten om vilka fördomar som finns kring uppdraget. Dock gör Marie inte detta för att få pengarna utan för att hjälpa barnen, men att inte få fortsatt ersättning tills de är redo att flytta hemifrån blir ett problem. Eftersom barnen fortsatt kräver hennes uppmärksamhet och tid kan hon inte återgå till arbetet, vilket leder till att familjen får en försämrad ekonomi. Detsamma har Höjer (2001) kommit fram till i sin studie, vilket vi återkommer till senare.

#### 5.4.4 Socialtjänstens roll vid avslut

Många av informanterna upplever att socialtjänsten har mycket att förbättra när det är dags för avslut. En viktig del i detta är tidpunkten för avslutet. Doris berättar att socialtjänsten tog kontakt med ett av de placerade barnen inför att denne skulle fylla 18 år. Socialtjänsten undrade vilka planer hon hade för framtiden och var hon skulle bo. Detta upplevdes som mycket jobbigt för fosterbarnet som inte på långa vägar var redo att flytta hemifrån.

Vem är redo att flytta hemifrån när man är arton idag? – Doris

Att få känna sig delaktig i beslutet när uppdraget ska avslutas är något som flera familjehemsföräldrar önskar. De menar att det är ju trots allt de som känner foster-

barnen bäst och därmed bäst kan avgöra när de är redo att flytta. Doris menar att man till och med ska låta familjehemsföräldrarna avgöra när uppdraget ska avslutas.

[...] det bästa, det ultimata hade vart om man kunde överlåta det på familjehemmen faktiskt, att avgöra. – Doris

Tidpunkten för avslutet är ett känsligt ämne. Socialtjänsten trycker på får ett avslut medan familjehemsföräldrarna ser och känner fosterbarnen bäst. Som Doris menar är inte många artonåringar idag redo för att flytta hemifrån, utan det är först när man gått klart gymnasiet eller ännu senare som man känner sig redo att flytta hemifrån. Därför menar Doris att det bästa hade varit om man i skulle överlåta avgörandet till familjehemsföräldrarna som känner barnen bäst. Dock kan det bli problematiskt, då det finns de som utnyttjar systemet och blir familjehem enbart av ekonomiska skäl. Majoriteten blir dock troligtvis familjehem av någon annan anledning och kan istället fokusera på barnets bästa. Några av informanterna upplevde att besluten togs över deras huvuden och att deras åsikt inte togs med i bedömningen. För att komma runt det kan man gemensamt diskutera sig fram till bästa möjliga lösning, där både socialtjänsten, familjehemsföräldrarna och fosterbarnet får komma till tals.

Flera familjehemsföräldrar har upplevt att socialtjänsten tror att man försöker hålla kvar barnen, medan man egentligen bara jobbar för att göra det bästa för dem. Man förväntas ge dem kärlek och trygghet, men när det ska avslutas så ska man inte bry sig något nämnvärt.

[...] det som socialtjänsten och samhället vill ha av oss det är ju att vi ska ge barnen kärlek och trygghet och anknytning och så. Men inte när vi ska avsluta det. Då får vi kritik för att håller kvar barnen, för att vi inte vill ha iväg dom. Och jag vet inget familjehem som har försökt behålla barnen.[...] I slutet så är det så att man längtar efter att dom ska flytta, inte för att man inte vill ha en relation mer. [...] man känner det [att det är dags]. – Doris

I tidigare forskning finns samma sak att känna igen. Man förväntas ta familjehemsuppdraget som ett jobb och att ständigt vara beredd att lämna fosterbarnen ifrån sig (Edelstein et al. 2001; Vinterhed 1985). Det blir tydligt att detta blir svårt för familjehemsföräldrarna att samtidigt ge barnen den trygghet och kärlek som socialtjänsten förväntar sig att man ger.

Som beskrevs i avsnittet 5.4.3 där Marie menade att hon får fosterbarnen på halsen då hon inte får fortsatt ekonomiskt stöd. Hon hade önskat att man kunde förlänga den ekonomiska ersättningen för att det inte skulle hamna på deras ansvar att försörja dem innan de klarar av att göra det själva. Doris är av en annan åsikt och menar att det är viktigt för dem att det blir ett avslut och att de inte längre får ekonomiskt stöd för dem utan att de är en del av familjen ändå. (Här kan det dock finnas en definitionsskillnad då vi inte vet hur Doris menar med avslut, om avslutet gjordes samtidigt som att fosterbarnen flyttar eller om de bodde kvar som i fallet med Marie.)

[...] så är det samtidigt viktigt att det faktiskt är ett avslut, att det inte är så att man fortsätter att få betalt i evigheters evigheter och så, och det här vet jag att alla inte håller med mig om. Men för mig

har det vart en otrolig viktigt bit i att visa på, det är ett kontrakt på att jag har betalt för att, jag har fått betalt och de [fosterbarnen] behöver inte ha nåt tacksamhetskänsla för mig för jag har fått betalt för lakan och el och vatten och mat. Bry dig inte om det, men min kärlek, den får du för att du är så underbar och den är inte betald. Och den kommer aldrig att kunna, alltså den är gratis och den kommer att fortsätta. Och det är inte förrän betalningen tar slut som det blir tydligt. [...] De kan känna det och tro det men man kan inte vara hundra förrän placeringen är avslutad, barnen flyttar och vi fortsätter att kramas och älska varandra. Då är det bekräftat. – Doris

Det är svårt att avgöra hur mycket det egentligen skiljer sig i Marie och Doris åsikter då vi inte vet hur Doris ser på avslutet. Dock kan man se att just pengafrågan är viktig för familjehem. Oavsett hur man ser på det så har man en åsikt om hur ersättningen ska fungera. I Höjers (2001) studie framkommer det att det är få som blir familjehem på grund av den ekonomiska ersättningen men att det är en väldigt känslig fråga att prata om. Flera av familjehemsföräldrarna i vår studie har gått ner i arbetstid för att kunna ta emot fosterbarn och man förstår då att de är beroende av att få ersättning. Pengafrågan är ingenting man pratar högt om och anses som lite ”fult” att prata om (Höjer 2001).

Några respondenter hade önskat mer stöd under avslutet. För vissa kommer det hastigt, för vissa är det planerat, men det kan ändå kännas väldigt jobbigt. Här menar Annika att hon inte fick något stöd, men hade gärna fått det.

Nej, det fick jag inte. Det tyckte jag, det hade jag nog behövt. [...] Nej, det var ingen som hjälpte mig med den här utflyttningen med ett sånt litet barn. Och jag har ju aldrig gjort det innan heller. – Annika

Att få stöd kan vara en viktig del i att vara familjehem. Det är inte ovanligt att familjehemsföräldrarna känner sig deprimerade, ängsliga eller arga (etc.) när ett uppdrag har avslutats (Edelstein et al. 2001). Det är då viktigt att de får stöd för att kunna hantera situationen. Ofta finns det inte tid för bearbetning utan socialtjänsten försöker, på grund av brist på familjehem, placera ett nytt barn i familjen vilket i sin tur kan leda till svårigheter med att knyta an till det nya fosterbarnet (ibid). Som nämnt tidigare tvivlade Annika, efter denna svåra separation, på om hon skulle fortsätta som familjehem. Man kan anta att om hon hade fått ett bättre stöd från socialtjänsten hade det varit lättare för henne att hantera situationen. Det hade kanske också gjort att hon inte hade tagit det så hårt och börjat tvivla på sin roll som familjehem. Edelstein et al. (2001) menar också att om man lämnas med en obearbetad sorg som man inte får hjälp med kan det leda till att man inte tar emot fler fosterbarn och slutar som familjehem.

En av våra informanter uttryckte att arbetet som familjehem är otroligt otacksamt från socialtjänstens sida. Trots att man under flera år har varit familjehem får man inte ens ett tack vid mötet på socialtjänsten när uppdraget ska avslutas. Han jämför med en arbetsgivare där man får blommor och någon present när man slutar. Men som familjehem får man inte ens ett tack, utan det är bara ”hejdå!”.

Hon kom ju hit när hon var 4,5 år och inte fick en blomma och inte ett tack eller ingenting. Här har vi ställt upp hela tiden och ja...[...] Ja ett fruktansvärt otacksamt arbete med tanke på hur många år...  
- Björn

Här beskriver han hur han tycker att ett bra avslut ska se ut och om det skulle kännas lättare att hantera separationen om avsluten sett ut på detta sätt.

Det ska ju börjas i tid, man ska ha tid på sig. Och sen att ja, att båda parter ska få tid på sig. Dom biologiska föräldrarna ska få tid på sig att bygga upp sitt och känna sig säkra på att dom orkar ta tillbaka barnet, ta hand om sitt barn. Och att man kollar upp allting ordentligt och sen att man efter fjorton år att man blir avtackad, inte bara hejdå. – Björn

Om det hade varit så som du beskriver avsluten, hade det känts lättare tror du då? – Emelie

Lättare vet jag inte, men det kanske hade känts lite mer tacksamt. Att man har gjort ett uppdrag, man har gjort ett uppdrag åt samhället. – Björn

Björn talar alltså om att uppdraget som familjehem ibland kan vara otacksamt från socialtjänstens sida och att ett tack hade varit uppskattat när uppdraget avslutades. Men precis som Björn säger hade inte avslutet känts lättare, dock hade det känts mer tacksamt. Med hjälp av Antonovskys (2005) begrepp meningsfullhet kan vi anta att uppdraget som familjehem är någon meningsfullt och något som man anser är värt att lägga tid och energi på. När man då inte får ett tack från socialtjänsten vid avslutat uppdrag kan insatsen man har gjort istället kännas som meningslös. Det är därför viktigt att uppmärksamma det jobb familjehemsföräldrarna gör för fosterbarnen så att familjehemsföräldrarna får känna sig meningsfulla.

## 6 Avslutande diskussion

Den här uppsatsen behandlar familjehemsföräldrars upplevelse av att ta emot ett barn, hur de upplever tiden som familjehemsföräldrar samt hur de upplever det när ett uppdrag avslutas.

Vi anser att vi med denna studie har uppnått vårt syfte då vi ville exemplifiera hur familjehemsföräldrar upplever uppdraget som familjehem. Vi ville se hur de i de olika faserna upplevde sitt uppdrag och få en bild av hur det är att vara familjehem.

För att diskutera vårt resultat och analys kommer vi att återkoppla till våra frågeställningar. Detta för att vi vill göra det tydligt för läsaren om vilka slutsatser vi har dragit samt för att begränsa oss i vår diskussion.

*Hur ser familjehemsföräldrarna på de emotionella banden till det placerade barnet?*

Alla familjehemsföräldrarna beskrev att de i de allra flesta fall har utvecklat en stark och nära relation till sitt fosterbarn. Trots att samtliga menade på att de mestadels såg dessa barn som familjemedlemmar, antydde majoriteten av respondenterna på att det trots allt fanns emotionella skillnader mellan deras fosterbarn och de biologiska barnen. Detta visar på att familjehemsföräldrarna, trots att de ser fosterbarnen som en del av familjen och utvecklar ett starkt emotionellt band till dem, inte får ett exakt likadant band till fosterbarnen som till deras egna biologiska barn. Frånvaron av den biologiska faktorn samt att man inte varit med från början av ett barns liv spelar alltså in när det kommer till hur det emotionella bandet mellan familjehemsföräldrarna och fosterbarnen ser ut. Det är dock viktigt att påpeka att bandet dem emellan trots detta ofta är väldigt starkt, vilket kan kopplas till ytterligare en slutsats vi har dragit efter den här studien - hur villiga alla våra respondenter är att lära känna och älska en ny individ och hur starkt emotionellt band de faktiskt utvecklar till fosterbarnen.

*Hur upplever familjehemsföräldrarna det emotionellt när ett uppdrag påbörjas?*

Samtliga av familjehemsföräldrarna såg anländandet av ett nytt fosterbarn som positivt och roligt. De beskrev även hur spännande det var att lära känna en ny individ och få chans att följa dennes utveckling. Några familjehemsföräldrar menade att anländandet var som en smekmånad som kännetecknades av att man i början valde att visa de mest positiva sidorna för varandra. Ett fåtal av respondenterna kunde dock känna en oro kring anländandet. En oro över hur väl man skulle kunna knyta an till fosterbarnet, vad fosterbarnet skulle tycka om en etc. Detta ser vi som naturligt då det inte är konstigt att man kan få sådana tankar när man har krav på sig att knyta an till barnen, men samtidigt aldrig riktigt kan styra över sina känslor eller hur väl man kommer gå ihop med fosterbarnet. Utifrån familjehemsföräldrarnas beskrivningar är vår slutsats dock att denna oro inte påverkade deras relation till barnet eller deras syn på anländandet som en positiv upplevelse.

*Hur upplever man tiden som familjehemsförälder?*

Många av familjehemsföräldrarna såg tiden som familjehem som något meningsfullt. Man gjorde nytta och man fick en uppgift att fylla. Att kunna bidra med något till fosterbarnen var något som flera familjehemsföräldrar uppgav var bland det bästa med att vara familjehem. Flera familjehemsföräldrar ansåg också att de har

haft stor betydelse för de placerade barnen, medan andra ansåg att det trots allt är de biologiska föräldrarna som är de som har störst betydelse. Familjehemsföräldrarna ser sig själva som vanliga människor, och att alla kan göra det de gör. De ser inte sig själva som bättre personer för att de tar emot fosterbarn, däremot uppger de att de blivit mer ödmjuka och har mindre fördomar. Flera familjehemsföräldrar menar att ett snedsteg ”kan hända vem som helst” och gränsen där är hårfin. Några familjehemsföräldrar säger också att familjehemsuppdraget har gett deras liv en mening. Något som de flesta familjehemsföräldrarna pratade om under intervjun var att få bekräftelse. Det är inget som man ska förvänta sig under tiden för placeringen utan bekräftelsen får man i så fall efteråt.

#### *Hur upplever familjehemsföräldrarna det när ett uppdrag avslutas?*

I intervjuerna diskuterades både bra avslut och avslut som upplevdes som mindre bra. Familjehemsföräldrarna upplever ett avslut som bra när det är planerat, fosterbarnen är redo och de vet att fosterbarnen kommer att få det bra. Familjehemsföräldrarna upplever att de flesta avsluten har genomförts när fosterbarnen varit redo. De avslut som upplevts som negativa har varit hastiga, där fosterbarnen flyttat tillbaka till de biologiska föräldrarna som inte varit redo, om det varit ett litet barn inblandat och i de fall där man inte har kunnat få till ett avslut. Blev det ett bra avslut upplevde familjehemsföräldrarna oftast separationen från fosterbarnet som lätt, medan den kändes jobbigare om det blev ett sämre avslut. Det blev tydligt att familjehemsföräldrarna hade olika syn på sitt uppdrag som familjehem. Några kände att de behövde begränsa sig i antal fosterbarn de tog emot, för att fosterbarnen blev en del av familjen. Andra menade att de kommer att ta emot fler fosterbarn, och att det kommer att vara upp till dem att hålla kontakten. Att få behålla kontakten när uppdraget var avslutat har många sagt vara viktigt. Ibland faller det sig dock naturligt att inte hålla kontakten, men i de fall där fosterbarnet placeras tillbaka hos de biologiska föräldrarna får man inte alltid hålla kontakten. Många av familjehemsföräldrarna uppger då att det är jobbigt att inte få ha någon kontakt med fosterbarnen efter avslutat uppdrag. Under intervjuerna pratades det också om socialtjänstens roll vid avslut. Många av familjehemsföräldrarna menar att socialtjänsten har mycket att förbättra vid just avsluten och då framförallt tidpunkten för avslutet. Några familjehemsföräldrar pratade om att överlåta beslutet angående när uppdraget ska avslutas på familjehemsföräldrarna, för att det i slutändan är de som känner fosterbarnet bäst. Flera familjehemsföräldrar uppger också att de hade velat ha mer stöd vid avslutet, då det även var jobbigt för dem. Man nämnde också att man inte fick något ”tack” när uppdraget avslutades, och det kändes då otacksamt från socialtjänstens sida.

#### **Faktorer som kan ha påverkat resultatet**

De familjehemsföräldrar som har ställt upp på intervju till denna studie har alla olika bakgrund. Det kan bland annat handla om att man är kvinna eller man, hur gammal man är eller var man är uppväxt. Även tidigare erfarenheter har stor inverkan på personen och dennes upplevelser. Familjehemsföräldrarna bor i olika delar av Västra Götaland vilket också kan ha viss påverkan av vårt resultat. Det kan till exempel skilja sig i handläggningen och det stöd man får mellan de olika socialkontor man har kontakt med. Två av våra informanter hade dessutom uppdrag från privata familjehemsverksamheter. Alla dessa faktorer kan ha påverkat rollen som familjehemsförälder men även påverkat dem vid mötet med oss studenter. I samhället idag finns det normer och värderingar om hur man som familjehem ska

vara, och detta kan också ses som en faktor som kan ha haft inverkan på vårt resultat. En norm som finns i samhället är att man som familjehemsförälder ska knyta an till fosterbarnen och komma dem nära, vilket den här studien visar att man gör. Det man kan diskutera är huruvida den här normen spela in på deras utsagor och deras roll som familjehem. Denna norm är representativt för Sverige men är inte nödvändigtvis representativ i andra länder.

Som vi sagt tidigare utfördes intervjuerna på platser informanterna själva valt, antingen i hemmet eller på arbetsplatsen. Det kan vara en trygghet för dem att vara på en plats där de känner sig trygga och våga öppna upp sig för oss som tidigare varit okända för dem. Detta kan också vara en faktor som har påverkat den empiri vi fick in.

Vår egen förförståelse är en viktig faktor då det är vi som har formulerat syfte och frågeställningar och därifrån utformat intervjuguiden. Eftersom intervjuerna var semistrukturerade styrde vi samtalet och frågorna åt det håll vi ansåg vara lämpligt. Om det hade varit någon annan som utfört intervjuerna kan de ha styrt intervjun åt något annat håll och därmed fått ett annat resultat. Det är även vi som tolkat och gjort analyserna, vilket i stor grad har inverkat på det resultat vi fick fram.

### **Resultatets konsekvenser i ett större perspektiv**

Vår studie kan vara till en hjälp för socialtjänsten när det kommer till att förstå familjehemsföräldrarnas perspektiv kring sitt uppdrag. Här kan de läsa om vad familjehemmen upplever är bra med uppdraget och vad som skulle kunna bli bättre. Studien skulle kunna fungera som en utvärdering som socialtjänsten skulle kunna dra lärdom av. Vi önskar att denna uppsats blir kompetensutvecklande för socialtjänsten när det kommer till att förstå hur familjehemsföräldrarna upplever sitt uppdrag från start till avslut. Med detta sagt menar vi att man aldrig blir fullärd, utan lär sig nya saker (förhoppningsvis) varje dag.

Resultatet som vi har kommit fram till i denna uppsats kan i ett större perspektiv bidra till en bekräftelse på de normer som redan finns i samhället. I Sverige finns det en bild av hur en bra förälder ska vara och denna bild bekräftas delvis av familjehemsföräldrarna och även av oss i denna uppsats. Personer som läser detta och inte känner igen sig kan känna sig otillräckliga i dagens samhälle.

En ytterligare aspekt är att i studien när familjehemsföräldrarna pratar om avslutet, finns det en viss negativitet. Vi tror att det är viktigt för socialtjänsten och även andra som jobbar med socialt arbete att se till personen bakom uppdraget eller insatsen. Fokus kan ibland hamna på fel ställe, då vi idag har hög arbetsbelastning samtidigt som det blir ökade administrativa uppgifter. Den här studien kan påpeka vikten i att ta hand om de människor som antingen hjälper eller får hjälp av socialtjänsten.

En förhoppning med studien är även att den här studien ska bidra med en mer positiv bild av att vara familjehem, och inte den negativa bild som ofta uppkommer i media. En annan ambition är att den ska inspirera läsaren om vilket givande och lärorikt arbete det är att vara familjehemsförälder och därmed kunna locka allt fler till att vilja bli det.

### **Förslag till vidare forskning**

Under studiens gång har ett intresse väckts hos oss angående socialtjänstens syn på hantering av placeringar samt hur avsluten behandlas. Det vore intressant att få höra deras version kring bl.a. avslut, tidpunkt för avslut, hur de ser på sin roll som familjehemssekreterare etc. I den här studien har vi bara fått höra familjehemmens version. Det hade varit intressant att se vad som inverkar på de olika besluten och hur stort handlingsutrymme den enskilda familjehemssekreteraren har.

### **Avslutande reflektion**

När det kommer till våra tankar kring studien fanns det i början en osäkerhet kring om några familjehemsföräldrar skulle vilja ställa upp på en intervju, men vi fick bra respons från familjehemssekreterarna som var dem som förmedlade kontakten till familjehemsföräldrarna. Under intervjuerna märkte vi att familjehemsföräldrarna ansåg att detta ämne var viktigt att prata om och därför hade de mycket de ville säga. Många av familjehemsföräldrarna såg detta som en chans att få nå ut med ett budskap. De ville dels kunna påverka oss studenter i vår blivande yrkesroll, och dels kunna förmedla att det finns mycket positivt med att vara familjehem och inte bara de negativa sidor som media tar upp. Genom att familjehemsföräldrarna ansåg detta ämne som viktigt, gjorde det att det kändes ännu mer relevant att skriva om.

Till sist vill vi påpeka att även om det i den här studien framförts en del kritik kring hanteringen av placeringarna, har det även kommit fram väldigt mycket positivt. Många berättar om underbara familjehemssekreterare som engagerat sig och varit ett stort stöd för familjehemmen. Vi vill också avsluta med att säga att familjehemsföräldrarna överlag har tyckt att uppdraget som familjehem har varit otroligt givande och roligt.



## 7 Referenslista

- Andersson, Gunvor (1995). *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur
- Andersson, Gunvor (2001), "The Motives of Foster Parents, Their Family and Work Circumstances", *The British Journal of Social Work*, vol. 31, no. 2, pp. 235-248.
- Antonovsky, Aaron (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur och kultur
- Bowlby, John (1994). *En trygg bas: kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur
- Broberg, Anders, Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas (2003). *Klinisk barnpsykologi: utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur och kultur
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Börjeson, Bengt (red.) (1976). *I föräldrars ställe: en studie i fosterbarnens livssituation*. Stockholm: AWE/Geber
- Edelstein, S. (1981), "When Foster Children Leave: Helping Foster Parents to Grieve", *Child welfare*, vol. 60, no. 7, pp. 467-473.
- Edelstein, S.B., Burge, D. & Waterman, J. (2001), "Helping Foster Parents Cope with Separation, Loss, and Grief", *Child welfare*, vol. 80, no. 1, pp. 5-25.
- Höjer, Ingrid (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Diss. Göteborg: Univ., 2001
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kälvesten, Anna-Lisa (1973). *40 fosterfamiljer med Skåbarn*. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup
- Lennéer-Axelson, Barbro & Thylefors, Ingela (2005). *Arbetsgruppens psykologi*. 4., [omarb.] utg. Stockholm: Natur och kultur
- Nationalencyklopedin, LVU. [www.ne.se/lang/lvu](http://www.ne.se/lang/lvu) (2014-03-04)
- Pipping, Lisbeth (2011). *Familjehemsboken: frågor, fakta och personliga berättelser*. 1. uppl. Stockholm: Gothia
- Ponciano, L. (2010), "Attachment in Foster Care: The Role of Maternal Sensitivity, Adoption, and Foster Mother Experience", *Child and Adolescent Social Work Journal*, vol. 27, no. 2, pp. 97-114.
- Regeringen, Tidigare gällande lagstiftning  
[www.regeringen.se/content/1/c6/03/54/83/9c6cdcad.pdf](http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/54/83/9c6cdcad.pdf) (2014-03-04)
- Socialstyrelsen (2013a), *Barn och unga - insatser år 2012: vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2013b), *Gränsdragning mellan olika placeringsformer för barn och unga*. Stockholm: Socialstyrelsen.

- Sundell, Knut & Thunell, Mona (1997). *Att arbeta som familjehem: en undersökning av familjehemsvården*. Stockholm: Socialtjänsten, FoU-byrån
- Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Vetenskapsrådet (årtal saknas) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2014-04-03)
- Vinnerljung, Bo (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård: en översikt*. 1. uppl. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS)
- Vinterhed, Kerstin (1985). *De andra föräldrarna: om fosterföräldrars förhållningssätt till fosterbarn*. Älvsjö: Skeab

# Bilaga 1



## GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Till familjehemsföräldrar som någon gång har avslutat ett uppdrag som familjehem.

Hej!

Vi är två socionomstudenter, Emelie och Alexandra, som läser på Göteborgs universitet. Den här terminen ska vi skriva ett examensarbete och vi är mycket intresserade av att veta mer om hur det är att vara familjehem.

Vi skulle gärna vilja göra en intervju med dig för att få ta del av dina upplevelser. Vi har upplevt att det forskas för lite kring familjehemsföräldrarna och deras erfarenheter och tror att ni har mycket att tillföra forskningen.

Vårt syfte med detta examensarbete är att utifrån er berättelse dels kunna förstå er emotionella upplevelse när man tar emot ett familjehemsplacerat barn, dels er upplevelse av att vara ett familjehem och dels hur ni känslomässigt upplever när uppdraget avslutas.

Att delta i studien är frivillig och du kan när som helst avbryta din medverkan. Vi kommer att behandla dina personuppgifter konfidentiellt och de kommer att förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dessa. Vi kommer i uppsatsen att skriva på ett sådant sätt att ingen ska kunna identifiera vilka som har deltagit i studien. De uppgifter vi får in kommer enbart att användas till vår uppsats. Intervjun kommer att spelas in och sedan transkriberas i sin helhet. Detta gör vi för att få en så korrekt bild som möjligt över vad som sades under intervjun. Den transkriberade intervjun kommer dock inte att finnas med i uppsatsen utan det är bara vi som kommer att ta del av den. Vi kan träffas på en plats som ni väljer, men det får gärna vara på en plats där vi kan talas vid ostört. Vi kommer båda två att vara med under intervjun.

Om du har några frågor är du jättevälkommen att höra av dig till oss, antingen via mail eller via telefon.

Tack för att du vill delta i vår studie!

Med vänliga hälsningar  
Emelie Kylefalk & Alexandra Ottosson

emeliealexandra@outlook.com, [telefonnummer]

# Bilaga 2

## Intervjuguide

Syftet med vår studie är att utifrån familjehemsföräldrars berättelse dels kunna förstå familjehemmets emotionella upplevelse när man tar emot ett fosterbarn, dels deras upplevelse av att vara ett familjehem och dels hur de känslomässigt upplever det när uppdraget avslutas.

### **Öppningsfråga**

Kan du berätta lite om dig själv?

Hur länge har du varit familjehemsförälder?

### **Upplevelsen när ett barn anländer till familjehemmet**

Vad fick dig att vilja bli familjehemsförälder?

Hur kändes det att ta steget att bli familjehem?

Hur är/var det att ta emot ett familjehemsplacerat barn?

### **Upplevelsen av att vara ett familjehem**

Hur är det att vara familjehemsförälder?

Hur har ditt liv påverkats efter att du beslutade dig för att bli familjehemsförälder?

Hur skulle du vilja beskriva din relation till de familjehemsplacerade barnen ni har haft i er familj? Finns det några skillnader?

Tar man till sig det familjehemsplacerade barnen på samma sätt som de biologiska barnen? På vilket sätt?

Vilken betydelse tror du att du har för de placerade barnen?

### **Upplevelsen när ett uppdrag avslutas**

Hur känns det när man sedan behöver separeras från familjehemsbarnet? Skulle du vilja beskriva processen?

Hur mycket vågar man involvera sig i uppdraget?

Påverkar det dig som familjehemsförälder att inte veta hur länge barnen/barnet kommer att vara placerade hos dig? På vilket sätt?

### **Avslutningsfrågor**

Finns det något negativt med att vara ett familjehem? Vad i så fall?

Vad är det bästa med att vara ett familjehem?

Är det något mer du vill tillägga?